

Naisvängin identiteetin vahvistaminen vankeusaikana

Marjut Kling & Anu Oksanen

Julkaisuvuosi 2022

Laurea-ammattikorkeakoulu

Naisvangin identiteetin vahvistaminen vankeusaikana

Marjut Kling & Anu Oksanen
Rikosseuraamusalan sosionomi
Opinnäytetyö
Toukokuu 2022

Marjut Kling, Anu Oksanen

Naisvangin identiteetin vahvistaminen vankeusaikana

Vuosi

2022

Sivumäärä

59

Opinnäytetyössä selvitettiin vankeuden merkitystä naisvankien identiteetille, sekä vankeuden aikaisia mahdollisuuksia identiteetin vahvistamiseen. Opinnäytetyö on Turun vankilan tilaama ja sen avulla kehitetään naiseryistä vankilatyötä. Rikosseuraamuslaitos on panostanut naiseryiseen työotteeseen ja pyrkii sukupuolisensitiiviiseen kohteluun. Rikosseuraamuslaitoksen Naisvankiselvitys (2020) toi esiin haasteita naisten tasa-arvoisessa kohtelussa vankeuden aikana ja näiden haasteiden selvittämiseen perustuu myös tämä opinnäytetyö. Opinnäytetyössä tuodaan esille niitä asioita ja piirteitä mitkä vaikuttavat naisvankeihin ja heidän identiteettiinsä, sekä mitä parannuksia voitaisiin tehdä, jotta naisvangit ja naisvankien erityiset tarpeet tulisi huomioiduksi paremmin.

Opinnäytetyö on toteutettu laadullisena tutkimuksena. Aineisto tuotettiin haastatteleamalla Turun vankilaan sijoitettuja naisvankeja (N=10). Aineistonkeruumenetelmänä on käytetty puolistrukturoitua teemahaastattelua, haastatteluista saatu aineisto on analysoitu aineistolähtöisen sisällönanalyysin mukaisesti. Opinnäytetyön tuloksien perusteella läheissuhteet ja perheeseen kiinnittyminen tukivat parhaiten naisen yhteiskuntaan integroivaa identiteettiä. Naisvankien toiminnat työliikkeen kautta ja opiskelumahdollisuuksien lisääminen vahvistaa toimijuuden identiteettiä. Uuden oppiminen ja itsensä hyödylliseksi kokeminen antaa toimijuuden kokemuksen. Naiseuden ylläpitäminen, sekä vankiterveydenhuolto nousivat tutkimuksessa keskeisimmiksi kehitettäviksi asioiksi. Osa naisvangeista koki, että itse vankeus ei olennaisesti vaikuta heidän identiteettiinsä. Hallinnan menetys omien asioiden hoitamisesta, ulkopuolisuus läheisten elämästä sekä naisellisen olemuksen näivettyminen, kosmetiikan puutteen ja värittömän ympäristön keskellä, toivat säröjä identiteettiin. Osa naisista koki oman identiteettinsä selkiintyvän vankeudessa. Turvallinen ympäristö ja ammattimainen tuki tarjosivat mahdollisuuksia identiteetin vahvistamiseen.

Asiasanat: naisvanki, identiteetti, rikosseuraamusala, vankila

Marjut Kling, Anu Oksanen

Strengthening the identity of female prisoners during imprisonment

Year 2022 Pages 59

The purpose of this thesis was to examine the significance consequences of the imprisonment on the identities of female offenders and the opportunities to strengthen their identities during imprisonment. This thesis was commissioned by Turku prison and will be used to develop female specific practices within the institution. The Criminal Sanctions Agency has been investing in female specific practices and strives for gender sensitive treatment. The Criminal Sanctions Agency`s Female Prisoners Report (2020) highlighted the challenges in equal treatment of female prisoners during imprisonment. This thesis set out to investigate these challenges. Based on this research, key issues and traits were identified that have an influence on female prisoners and their identities. Furthermore, improvements were found that could be made in order that female prisoners and female specific needs could better be taken into account.

The thesis was carried out as a qualitative study. The data was collected via semi-structured thematic interviews. Ten female prisoners based in Turku prison participated in the study. The data was analysed using discourse analysis. Based on the results, close meaningful relationships and family connections were key factors in supporting identity for societal integration. Activities by female prisoners through the labour movement and increasing opportunities to study reinforce the identity of the agency. Learning new and experiencing yourself useful gives you the experience of agency. The thesis found that the key areas for development were implementation of femininity and the Health Care Services for Prisoners. Some of the female prisoners reported that the imprisonment did not have an influence on their identities at all. Loss of control over taking care of one's own affairs, outsidersness about the close relatives lives as well as the loss of feminine essence, amid a lack of cosmetics and a colorless environment, brought cracks to identity. Others experienced that their identities were clarified during the imprisonment. A safe environment and professional support provided opportunities for identity reinforcement.

Keywords: female prisoner, identity, correctional services, prison

1	Johdanto.....	7
2	Toimintaympäristö	8
3	Yhteiskunnalliset lähtökohdat	9
3.1	Rikosseuraamuslaitoksen arvot ja strategia	9
3.2	Rikosseuraamuslaitoksen nais erityyisen työn linjaukset	10
3.3	Keskeinen lainsäädäntö ja säännöt	10
4	Tietoperusta	13
4.1	Identiteetti ja sosiaalinen identiteetti	14
4.2	Itsetunto ja minäkäsitys.....	16
4.3	Identiteettityöskentely naisvängin kanssa	17
5	Tutkimusasetelma.....	18
5.1	Tutkimuskysymykset	18
5.2	Tutkimuksen toteutus	18
5.3	Tutkimusmenetelmä	19
5.4	Tutkimuksen kohderyhmä.....	21
5.5	Aineiston analyysi	21
5.6	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	23
6	Opinnäytetyön tulokset.....	23
6.1	Naisvängin hyvinvointi vankilassa	23
6.1.1	Häpeän ja pettymyksen tunne	25
6.1.2	Epätietoisuus, pelko ja turhautumisen tunne	27
6.1.3	Ikävä läheisiä.....	28
6.2	Naisten identiteetin tukeminen vankilassa	29
6.2.1	Voimaannuttavat kohtaamiset.....	30
6.2.2	Toimijuus hyvinvoinnin vahvistajana	32
6.2.3	Identiteetin tukemisen haasteet vankilassa	33
7	Johtopäätökset	35
7.1	Naisena vankilassa	35
7.2	Identiteetin tukeminen vankeusaikana	38
7.3	Identiteetin tukemisen haasteet vankilassa	39
8	Pohdinta	41
8.1	Opinnäytetyö prosessi kokonaisuutena	41
8.2	Opinnäytetyön pohdintaa ammatillisesti	43
8.3	Tutkimuksen tuomat kehitys ideat	43
	Lähteet.....	46
	Kuviot	50
	Taulukot	50

Liitteet	51
----------------	----

1 Johdanto

Tässä opinnäytetyössä tavoitteemme on tutkia naisvankien itsetuntoon ja identiteettiin liittyviä vankeusaikaisia vaikutuksia, muutoksia sekä minäkuvan käsitystä. Kaisa Tammi-Moilasen tekemä naisvankiselvitys vuonna 2020 antoi paljon tietoa tämänhetkisestä tilanteesta naisvankien osalta. Selvityksen mukana, heräsi meidän mielenkiintomme naisvankien identiteetti kysymyksiin, joita tämän opinnäytetyön avulla pyrimme osaltamme selvittämään. Kaisa Tammi-Moilasen selvityksen taustalla on huoli ja epätietoisuus naisvankiosastojen turvallisuudesta, toimintojen ja erilaisten kuntoutusmuotojen vähäisyydestä, naisten tarpeiden huomiotta jättämisestä sekä siitä, että nais- ja miesvankien asema ei ole yhdenvertainen.

Meillä heräsi huoli siitä, miten vankeus, rajoitukset ja rakenteet muokkaavat naisvangin identiteettiä. Ehdottoman vankeusrangaistuksen tulisi olla rangaistusmuodoltaan vain vapauden menetys. Tutkimuksessamme on tarkoitus selvittää mikä vaikutus ehdottomalla rangaistuksella ja sen tuomilla rajoituksilla on naisvangin identiteettiin ja minäkuvaan ja miten vankeusaikana identiteettiä ja minäkuvaa voitaisiin eheyttää. Tutkimme, miten erilaiset sosiaaliset- ja vuorovaikutukselliset kohtaamiset muokkaavat naisvangin identiteettiä. Ulla Salovaaran väitöskirjassa tutkitaan feministisestä näkökulmasta ”Rikoksista tuomitut naiset, rikostaustaisten naisten kertomuksia elämäkulusta”. Tutkimuksessa tuodaan esiin myös naisvankien kokemaa häpeää vankeudesta. Tekemässämme tutkimuksessa pyrimme samalla selvittämään häpeän tunteen vaikuttavuutta ja näkyvyyttä identiteetin näkökulmasta. (Salovaara 2019, 4.) Tutkimuskysymyksemme on millaisena naisvangit kokevat vankeusaikaisen identiteetin ja miten naisvangin erityiset tarpeet tulisi huomioida identiteetin näkökulmasta? Tarkoituksenamme on tämän tutkimuksen myötä, löytää keinoja minäkuvan ja identiteetin tukemiseen, sekä kehittää keinoja niiden toteuttamiseen naisvankien kanssa työskennellessä rikosseuraamusalalla.

Opinnäytetyömme on suunnattu Turun vankilan naisvankiosastolle. Vankila on 255-paikkainen suljettu vankila, jossa on sekä mies- että naisvankeja, naisvangeille suunnattuja paikkoja on 36. Vankila toimii Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella. Tämän suljetun laitoksen vankikanta on laajin mahdollinen, ensikertalaisista vankeusvangeista elinkautisvankeihin, vankilaan sijoitetaan myös tutkintavankeja, sekä sakon muuntorangaistusta suorittavia vankeja. Meille tutkimuskohteena naisvangit olivat ammatillisesti luonteva ryhmä molempien työskennellessä naisvankien parissa useampia vuosia.

2 Toimintaympäristö

Toimintaympäristönämme toimii Turun vankila, joka on pitkään kaupungissa vaikuttanut laitos. Turun vankila aloitti toimintansa Turun linnassa, josta vankeinhoito siirtyi Kakolanmäelle vuonna 1853. Toiminnan laajentuessa rakennettiin Tutkintavankila 1891, sekä vankimielisairaala vuonna 1908. Turun vankila siirtyi Saramäen kaupunginosaan vuonna 2007. Turun vankilassa on 255 vankipaikkaa. Tämän suljetun laitoksen vankikanta sisältää tuomittuja ensikertalaisista vankeusvangeista elinkautisvankeihin, myös tutkintavankeja sijoitetaan Turkuun. Sakon muutorangaistusta suorittavia on myös Turun vankilassa jatkuvasti. Vankilassa on työtoimintana: kokoonpanoa, pintakäsittelyä, konepuusepän työtä, kirjan sidonnan lisäksi on tarjolla koulutusta ammatillisesta koulutuksesta, peruskoulun ja lukion suorittamiseen. Valma -koulutus toimii ammatilliseen koulutukseen valmentavana koulutuksena. (Rikosseuraamuslaitos 2020a.)

Vankeudessa on normaaliusperiaatteen mukaisesti oltava samat mahdollisuudet opiskeluun kuin vapaudessa elävillä ihmisillä. Opiskeluun osallistuu vuosittain noin 2000 vankia. Vankien opiskelua haittaavia tekijöitä ovat päihde- ja mielenterveyden ongelmat, monen vangin tie opiskeluihin käy valmentavan koulutuksen kautta. (Rikosseuraamuslaitos 2020b.)

Rikoksettomaan elämän valmentaminen alkaa päivärytmin muodostamisella, siihen on työtoiminta hyvä apuväline. Työtoimintaa osallistuminen voi johtaa myös ammattitutkinnon hankkimiseen ja työllistymiseen siviilissä. Ammatilliset oppilaitokset tekevät yhteistyötä vankiloiden kanssa. Kouluttautuminen ja työelämään pääseminen lisäävät vangin itseluottamusta ja hyvinvointia. Arjen hallinnan saavuttaminen vankeudessa vähentää uusintarikollisuutta. Tavoitteena on mahdollistaa yhtäläiset työ- ja opiskelumahdollisuudet naisille ja miehille. (Rikosseuraamuslaitos 2021.)

Rikosseuraamuslaitoksen kanssa tekemisiin joutuvilla ihmisillä on monesti ongelmia päihteiden kanssa, noin 80 % omaa päihdeongelman. Uusintarikollisuuden torjuminen on usein päihdeongelmaan puuttumista. Vankeudessa päihdehoitoa järjestää Vankiterveydenhuollon yksikkö. He tarjoavat korvaushoidon, vieroitushoidon ja päihdepsykiatrisen hoidon. Myös päihdehaittojen arviointia ja päihdehaittojen vähentämistyötä on tarjolla. Yleensä vankilaan saapuva tarvitsee lääkkeellistä vieroitushoitoa ja tietoa päihteiden haitoista ja niiden vaikutuksesta ihmisen terveyteen. Päihdetyön ohjaaja ottaa vastaa ne vangit, joiden rangaistusajan suunnitelmaan kuuluu päihteiden käyttöön vaikuttaminen. Vangin oman motivaation mukaan pyritään järjestämään hänelle päihdekuntoutusta. (Rikosseuraamuslaitos 2020c.)

3 Yhteiskunnalliset lähtökohdat

Rikosseuraamuslaitos vastaa vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta. Rikosseuraamuslaitos toimii oikeusministeriön alaisuudessa ja toteuttaa ministeriön linjausten mukaista kriminaalipolitiikkaa. Rikosseuraamuslaitoksen ensisijainen tehtävä on huolehtia, että tuomioistuimien määräämät rangaistukset pannaan täytäntöön lainmukaisesti ja turvallisesti. Laitoksen tavoitteena on parantaa yhteiskunnan turvallisuutta vähentämällä tuomittujen uusintarikollisuutta. Rikosseuraamuslaitoksen toiminta on laissa säädetty. (Rikosseuraamuslaitos 2020d.)

3.1 Rikosseuraamuslaitoksen arvot ja strategia

Rikosseuraamuslaitos sitoutuu suomalaisessa yhteiskunnassa tärkeinä pidettyihin arvoihin: ihmisarvon kunnioittamiseen ja oikeudenmukaisuuteen. Rikosseuraamuslaitoksen työtä ohjaavat ajatus yksilön muuttumisen ja kasvamisen mahdollisuudesta. Arvoihin sitoutuminen tarkoittaa ihmis- ja perusoikeuksien turvaamista, tuomittujen inhimillinen kohtelemista, asiallisuutta ja tasavertaisuutta. Toiminnan lainmukaisuutta ja oikeuden noudattamista, sekä täytäntöönpanon toteuttamista tuomitun yksilöllisen kasvun kehitystä, sekä rikoksettomaan elämään pyrkimystä. (Rikosseuraamuslaitos 2020d.)

Rikosseuraamuslaitoksen strategia vuosille 2020-2023 koostuu yhteiskunnallisesta vaikuttavuustavoitteesta, toiminnallisesta tuloksellisuudesta sekä henkilöstöön ja resursseihin liittyvistä strategisista tavoitteista. Yhteiskunnallinen vaikuttavuustavoite: valmennamme asiakkaita rikoksettomaan elämäntapaan, huolehdimme turvallisuudesta rangaistusten täytäntöönpanossa ja edistämme yhteiskunnan turvallisuutta, oikeusturva ja yhdenvertainen kohtelu toteutuu toiminnassa. (Rikosseuraamuslaitos 2020d.)

Toiminnallista tuloksellisuutta, verkostoitumista ja integroitumista yhteiskunnan palveluihin niin että toiminta- ja asiakasprosessit ovat sujuvia, tietojärjestelmät edistävät tuloksellisuutta ja toimipaikkaverkosto ja organisaatorakenne edesauttavat tavoitteiden saavuttamista. Valmennamme ja tuemme henkilöstöä jatkuvassa muutoksessa, kehitämme työhyvinvointia suunnitelmallisesti, asiakkaiden ja henkilöstön välistä lisääntyvää vuorovaikutusta. Resurssien kohdistamista strategiaa edistävään toimintaan, sekä toiminnan taloudellisuus ja tuottavuus. (Rikosseuraamuslaitos 2020d.)

Kuvio 1 näyttää Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan kulmakivet. Rikosseuraamuslaitos mahdollistaa muuttamaan elämää rikoksettomaksi ja mahdollistaa kasvun ihmisenä. Jokaisella on oikeus suorittaa tuomio turvallisesti ja ihmisarvon mukaisesti.

Kuvio 1: Rikosseuraamuslaitoksen strategia (Rikosseuraamuslaitos 2020b)

3.2 Rikosseuraamuslaitoksen nais erityisen työn linjaukset

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön antamassa päätöksessä (diaarinumero 7/400/2021) perusteluosuudessa tuodaan esiin sukupuolisensitiivistä vankeinhoitoa. Sukupuolisensitiivinen vankeinhoito tarkoittaa, että naisvankien asemaa voidaan parantaa määrätietoisesti tasapainottamalla tilannetta naisten osalta (YK:n Bangkokin säännöt, sääntö 1). Naisvankien vankeusaikaisen tilanteen parantaminen ei tule merkitä miesvankien tilanteen heikentämistä, sukupuolisensitiivisellä vankeinhoidolla pyritään ainoastaan naisten olosuhteiden tuomista tasavertaiseksi miesvankien kanssa. Sukupuolisensitiivisyys vankilassa merkitsee myös sellaista johtamista, joka huomioi sukupuoleen liittyvän epätasapainon sekä pyrkii korjaamaan sen. Jotta sukupuolisensitiivinen vankeinhoito ja vankilanjohtaminen olisi mahdollinen, tulee naisten erilaiset tarpeet tunnustaa ja tarjota heille naisten tarpeisiin vastaavia palveluja. (Keskushallintoyksikkö 2021.)

3.3 Keskeinen lainsäädäntö ja säännöt

Lainsäädäntö velvoittaa ja määrää toimimaan vankiloissa eri määräysten ja ohjeistusten mukaan tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta kunnioittaen. Virkamiehen toimintaa normittava ja ohjaava säädös- ja määräyskenttä on kattava. Vankiloiden arki ja rakenteet on kuitenkin suunniteltu enemmistöä eli miesvankeja ajatellen. Opinnäytetyössämme haluamme selvittää miten

naisvankien erityistarpeita tulisi vastaavasti huomioida vankeudessa. Koemme tärkeäksi toteuttaa tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta lain kirjaimellisen toteuttamisen tähden sekä lain hengen toteutumisen tähden. Virkamiehenä toimiminen koskettaa myös jokaisen tässä ammatissa olevan inhimillistä puolta, riittämättömyyden tunne ja keinottomuus lisää turhautumisen tunnetta työssä. Nais erityisen kohtelun selvittäminen ja näiden toimintamallien luominen tuo työkaluja naisvankien erityisyyden huomioivaan työskentelyyn vartijoille ja muille virkamiehille. Parempi yhteistyö ja vuorovaikutus on meidän kaikkien etu. Lainsäädäntö antaa kuitenkin kehykset toiminnallemme, tässä luvussa esittelemme muutamia lainkohtia, jotka ohjaavat työtämme.

Suomen perustuslaki (731/1999) säätää, että ketään ei saa asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Sukupuolten tasa-arvoa edistetään yhteiskunnallisessa toiminnassa sekä työelämässä, erityisesti palkkauksesta ja muista palvelussuhteen ehdoista määrättäessä, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään.

Vankeuslain (767/2005) 1 luvun 3 §:ssä määritellään, että vankeuden sisältönä on vapauden menetys tai sen rajoittaminen. Vankeuden täytäntöönpano ei saa aiheuttaa vangin oikeuksiin eikä olosuhteisiin muita rajoituksia kuin niitä, joista säädetään lailla tai jotka välttämättä seuraavat itse rangaistuksesta. Vankeus on pantava täytäntöön siten, että täytäntöönpano on turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille. Vankeuden täytäntöönpanosta vastaavien viranomaisten on huolehdittava siitä, ettei vankeuden aikana kukaan oikeudettomasti puutu vangin henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Vankilan olot on järjestettävä niin pitkälle kuin mahdollista vastaamaan yhteiskunnassa vallitsevia elinoloja. Vangin mahdollisuuksia ylläpitää terveyttään ja toimintakykyään on tuettava. Vapaudenmenetyksestä aiheutuvia haittoja on pyrittävä ehkäisemään.

Vankeuslain (767/2005) 1 luvun 5 §:ssä säädetään, että vankeja on kohdeltava oikeudenmukaisesti ja heidän ihmisarvoaan kunnioittaen. Vankeja ei saa ilman hyväksyttävää syytä asettaa keskenään eri asemaan rodun, kansallisen tai etnisen alkuperän, ihonvärin, kielen, sukupuolen, iän, perhesuhteiden, sukupuolisen suuntautumisen, terveydentilan, vammaisuuden, uskonnon, yhteiskunnallisen mielipiteen, poliittisen tai ammatillisen toiminnan taikka muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Alle 21-vuotiaina rikoksensa tehneille nuorille tuomittua vankeutta täytäntöön pantaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota vangin iästä ja kehitysvaiheesta johtuviin tarpeisiin.

Yhdistyneiden kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissäännöt, Nelson Mandela -säännöt, hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa vuonna 2015. Suomessa ne julkaistiin vuonna 2017. Sääntöjä on kaikkiaan 122. Mandelan säännöt on tarkoitettu toimimaan nimensä mukaisesti

vähimmäissääntöinä vankeinhoidossa. Säännöt ovat suosituksia, joilla pyritään varmistamaan kaikille vangeille maailmassa ihmisarvoinen kohtelu yhteisesti hyväksytyjen periaatteiden ja käytäntöjen pohjalta. (Yhdistyneiden kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissäännöt Nelson Mandela säännöt 2017, 5.)

Yhdistyneiden kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissääntö 1 mukaan kaikkia vankeja on kohdeltava heidän luontaista arvokkuuttaan ja ihmisarvoaan kunnioittaen. Ketään vankia ei saa kiduttaa tai muutoin kohdella tai rangaista julmasti, epäinhimillisesti tai halventavasti sekä kaikkia vankeja on suojeltava tällaiselta kohtelulta, jota ei voi oikeuttaa vetoamalla mihinkään seikkaan. Vankien, henkilöstön, palveluntarjoajien ja vierailijoiden turvallisuus on varmistettava kaikkina aikoina. (Yhdistyneiden kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissäännöt Nelson Mandela säännöt 2017, 20-21.)

Yhdistyneiden kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissääntö 5 mukaan vankilajärjestelmässä tulisi pyrkiä minimoimaan kaikkia sellaisia vankilaelämän ja vankilan ulkopuolisen elämän välistä eroja, jotka vähentävät vankien vastuuntuntoa tai kunnioitusta heidän ihmisarvoaan kohtaan (Yhdistyneiden kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissäännöt Nelson Mandela säännöt 2017, 22).

Bangkokin säännöt on hyväksytty YK:n yleiskokouksessa vuonna 2010. Yhdistyneiden kansakuntien säännöt nojautuvat lähtökohtaisesti nais erityyseen ja sensitiiviseen työtöteeseen, jossa terveydenhuolto, väkivalta ja seksuaalinen hyväksikäyttö on huomioitu. Säännöt keskittyvät naisvankeihin kohdistuvaan kohteluun sekä seuraamuksista rikosentekijöiden vapaudessa toimeenpantaviin seuraamuksiin. (The Bangkok rules 2011.)

Tammi- Moilasen (2020b, 17-21) naisvankiselvityksessä kerrotaan, ettei Bangkokin sääntöjä ole suomennettu, naisvankiselvityksessä tiivistetään Bangkokin sääntöjen kuitenkin keskittyvän muun muassa mielenterveysongelmien tunnistamiseen, sukupuolisensitiivisellä tavalla traumaninformoitua työtötapaa käyttäen. Säännöt ohjaavat myös tarkastustoimintaa, joka pyrkii kehittämään ja toteuttamaan niitä vähemmän haittaa aiheuttavilla tavoilla. Säännöissä kielletään yksinäisyysrangaistus raskaana oleville naisille. Korostetaan häirintätapauksiin puuttumista henkilökunnan toimesta. Suositellaan koulutuksien lisäämistä mielenterveyden ja naisten erityistarpeiden huomioimiseksi. Vankien arvioinnin ja laitossijoittelun tulee olla sukupuolisensitiivistä ja siinä pitää huomioida naisvankien väkivaltaiset kokemukset sekä mielenterveyden ongelmat. Selvityksen tiivistyksessä naisille suositellaan avoimempia täytäntöönpanoja sekä vapautumisen valmisteluun liittyvää verkostotyötä tulisi tehdä kunnioittaen sukupuolisensitiivisyyttä.

4 Tietoperusta

Tässä luvussa esittelemme opinnäytetyömme teoreettisen tietoperustan, sekä keskeiset käsitteet, jotka ovat identiteetti, itsetunto ja minäkäsitys.

Raution ja Saastamoisen (2006, 176) tutkimuksessa identiteetin kerrotaan kietoutuvan minuuteen. Kun minuutta horjutetaan ja arvotetaan, se muuttuu identiteetiksi. Identiteetti on johdonmukaisuuden tunnetta yksilön minäkokemuksessa elämän muutoksien myötä. Identiteetti on itsensä määrittelyä ja ymmärrystä itseensä eletyssä ympäristössä. Sosiaalisella identiteetillä tarkoitetaan taas sitä, että samaistutaan erilaisiin ryhmiin ja yhteisöihin, jonka kautta henkilölle syntyy tietty rooli. Identiteetti on tapa, jolla henkilö tulee itse määritellyksi eletyssä sosiaalisessa ympäristössä. Vankilaosasto tarjoaa tietyn sosiaalisen rajatun ympäristön, joka antaa mahdollisuuden identiteetin muovautumiselle pakollisten elämän muutoksien myötä.

Rosi Enroosin (2015) väitöskirjassa tutkitaan vanhemman vankeusrangaistuksen vaikutusta perhe- ja vanhemmuussuhteisiin sekä niiden taustalla oleviin moraalisiin kysymyksiin, kuten voiko rikollinen olla hyvä vanhempi? Vankeusrangaistusta suorittavia äitejä vankiloissa on paljon. Vanhemmuuteen kuuluu tiettyjä vastuita ja velvollisuuksia perheenjäseniä kohtaan, joihin myös yhteiskunta ottaa kantaa. Kaikenlaiset sisäiset ja ulkoiset muutokset ihmisen ympärillä vaikuttavat identiteettiin ja itsetuntoon. Nämä muutokset vaikuttavat väistämättä myös käytökseen ja vanhempana olemiseen. Väitöskirjassaan Enroos tuo esiin näkökulman, jossa muistutetaan, että mikään tietty perhemalli ei itsestään takaa onnistunutta ja hyvää lapsuutta. Perhekäytäntöjen näkökulma ohjaa vanhemman vankeuden yhteydessä tarkastelemaan erilaisien tahojen välisiä suhteita ja toimintaa. Tässä tutkimuksessamme eri tahojen vaikutusta voitaisiin viitata vangin ja henkilökunnan välisiin kokemuksiin sekä vuorovaikutuksen merkitykseen.

Ulla Salovaaran (2019) tutkimuksessa keskitytään rikostaustaistaisten naisten erottamista yhteisöstä ja takaisin liittymisen mahdollisuuksia. Tutkimuksessa esiin nousseet keskeiset teemat ovat päihteidenkäyttö, väkivalta, äitiys ja naisen asema. Luokittelu ”pirihuoran” ja ”hyvän jätäkän” välillä esiintyy ja sen myötä häpeän ja syyllisyyden tunne. Salovaaran tutkimuksessa voimaannuttavaksi asiaksi esiintyi lapset ja äitiys, vaikka välit olisivatkin rikkonaiset tai muutoin vaikea vanhemmuus on vaikuttava ja merkityksellinen asia. Esiin nousee naisvankien erityinen haavoittuvuus, naisvankien tulisikin saada suorittaa tuomiotaan mahdollisimman lähellä kotiaan. Naisvangeille tulisi tarjota yksilöllistä, sukupuolisensitiivistä ja traumoja käsittelevää hoitoa ja kuntoutusta. Myös vanhemmuuden tukeminen on merkityksellistä vankeusaikana. Suurin osa naisvangeista on kokenut lähisuuhdeväkivaltaa elämässään ja joutunut kohtaamaan alistamista, heidän itsetuntonsa ja selviytymiskeinot ovat heikot tästäkin syystä. Sosiaaliset ongelmat teettävät myös sosiaalityötä, syrjäytymisestä, köyhyydestä, työttömyydestä,

asunnottomuudesta tai rikollisuudesta johtuen. Tämä huono-osaisuus heijastuu naisten tekemän rikollisuuteen. Elämäntilanteen kautta määritellään helposti sosiaaliset ongelmat.

Itsetunnon ja identiteetin vahvistamisella, positiivisella kannustamisella sekä vaikuttamalla sosiaalisiin ongelmiin ja niiden käsittelyyn toisi merkittävää tulosta naisvankien voimaantumiseen ja tätä kautta uusintarikollisuuteen. Kohtaamalla naisvanki heidän erityisyytensä huomioiden, voimme vaikuttaa omalta osaltamme heidän itsetuntoonsa. Haavoittuvuus- sekä traumatausta tulee huomioida aina ammatillisessa kohtaamisessa.

Suomessa enemmistön rikoksista tekee miehet. Tämä ilmenee vuosittain tilastoitavasta rikollisuus tilastosta. Naisten osuus rikostentekijöinä vaihtelee erilaisten rikostyyppien mukaan. Naiset ovat kuitenkin selvä vähemmistö rikosseuraamusasiakkaista. Viime vuosina naisten osuus yhdyskuntaseuraamusasiakkaista on ollut 11 prosenttia. Kaikista vangeista naisten osuus on ollut viime vuodet noin 8 prosenttia. Naisvankien päivittäismäärä on 230-250. Heistä 50-60 on yleensä tutkintavankeja. (Tammi-Moilanen 2020, 7.)

Riitta Granfeltin (2007) tutkimus naisvankien päihdekuntoutuksesta Vanajan vankilassa, kertoo tiiviisti ja erityispiirtein naisnäkökulman lähestymisen. Tutkimus on etnografisin menetelmin kerätty aineisto, joka on tuotettu ihmisten omassa elin- ja toimintaympäristössä, eli tässä tapauksessa avovankilassa. Tutkimuksessa korostuu ihmissuhdetyön ja vuorovaikutuksellisuuden merkityksellisyys henkilökunnan ja vankien välillä. Yhdeksi kysymykseksi tutkimuksessa asettuu mm. sukupuolen merkitys suhteessa hoito-ohjelmaan. Tätä kontekstia voisi mielestäni käyttää naisten osastolla työskentelevien vartijoiden ja muun henkilökunnan jakaumaan ja sen merkitykseen toiminnassa. Tutkimusaineistossa myös pohditaan sitä, että vaikka päihdekuntoutusohjelma olisi hyvin strukturoitu hoitomalli, onko se sopiva naisvangeille ja missä määrin? Miesvankeja varten kehitettyjä ohjelmia tulisi muokata sisällöltään naisten tilanteisiin ja tarpeisiin vastaaviksi. Näin erityispiirteinen naisnäkökulma tulisi huomioiduksi. Tutkimuksessa myös ilmenee naisen kokema häpeä, kaikki naisvangit eivät esimerkiksi uskalla hakeutua päihdeohjaajan vastaanotolle tai päihdekurssille vankiyhteisön sisäisestä vallankäytöstä tai pelosta johtuen.

4.1 Identiteetti ja sosiaalinen identiteetti

Identiteetille ei ole yhtä ja yksikertaista määritelmää. Identiteettiä voidaan kuvata, itse ymmärryksellä, itsestään kiinnostuksella tai yhteisölliseen asemaan kuulumisella. Arjessa voimme puhua siitä, keitä me olemme nyt ja tulevaisuudessa. Nykyään identiteetin näkökulmasta kuuluminen koetaan tarpeelliseksi ja identiteettiä pyritään jatkuvasti uudelleen rakentamaan. Identiteetti on monisäikeinen tutkimuskohde, jota on tutkittu esimerkiksi filosofian, psykologian ja yhteiskuntatieteiden alueilla. Identiteettiä voidaan tarkastella myös vuorovaikutuksen tuotoksena. (Ropo, Sormunen & Heinström 2015.)

Anna Kulmala (2006, 61-62) väitöskirjassaan kertoo ihmisellä olevan useita identiteettejä, jotka rakentuvat ja muovautuvat tilanteiden mukaisesti. Henkilökohtainen identiteetillä on sitä, mitä kukin itsestään haluaa tuoda esille määrätyissä tilanteissa. Kulmala kertoo, että ihminen ker-toessaan itsestään rakentaa omaa henkilökohtaista identiteettiä. Identiteetille merkityksellistä ovat myös toiset ihmiset, jota vasten omaa identiteettiä jatkuvasti peilataan. Vaikka henkilökohtainen identiteetti on kokemus siitä, kuka ja millainen minä olen, on henkilökohtaisen iden-titeetin rakentumisessa mukana myös ulkopuoliset ihmiset ja heidän käsityksensä. Siksi oman henkilökohtaisen identiteetin mukana kulkee sosiaalinen ryhmään liitettävä identiteetti (sosi-aalinen identiteetti). Sosiaalinen identiteetti on ulkoapäin määriteltyä. Sosiaalisessa identitee-tissä henkilöön liitetään ennakkokäsityksiä ja hänelle annetaan ominaisuuksia, jotka ovat ryh-mään liitettäviä.

Ulkoapäin tuotettu ja tarjottu identiteetti on yksi rakennelma, osana henkilökohtaiseen iden-titeettiin. Tämän vuoksi sosiaalinen identiteetti ja henkilökohtainen identiteetti kietoutuvat toisiinsa ja rakentavat kummatkin yhdessä kokonaiskuvaa itsestä. Tutkimuksessa kerrotaan myös sosiaalisen identiteetin vaikuttavuutta eri tavoin ihmiseen. Ihmiseen itseensä ja tämän kautta hänen toimintaansa. Erihausten valintojen kautta henkilö haluaakin ottaa osaksi omaan henkilökohtaiseen identiteettiin myös sosiaalista identiteettiä, minkä vuoksi hän liittyy samalla johonkin yleiseen kategoriaan. Kategoriat voivat olla positiivisia tai negatiivisia. Jälkimmäisistä esimerkkejä voisivat olla syrjäytynyt alkoholisti, asunnoton sosiaalihuollon asiakas tai mielen-terveysongelmainen. (Kulmala 2006, 61-62)

Tutkimuksessaan Jenni Mäki (2006) kirjoittaa rikosseuraamustaustaisten identiteettimuutok-sesta, asunnottomuudesta ja asumisesta. Tutkimus keskittyy asunnon saaneiden rikosseuraa-mustaustaisten henkilöiden identiteetti kertomuksiin ja siihen mikä merkitys tavanomaisella asuinympäristöllä on heidän elämässään. Tutkimuksessa verrataan tätä rikosseuraamustais-ten elettyä elämää asunnottomuuden ja rikosten tekemisen aikana. Tutkimuksessaan Mäki poh-tii myös tavanomaisessa asuinympäristössä asumisen suhdetta rikoskierteestä irtautumiseen eli desistanssi prosessiin. Tutkimuksessa herää kiinnostus, kuinka asunnottomuutta kokeneet mer-kityksellistävät itse kokemuksensa. Stigman ja leimatuksi tuleminen aiheuttaa usein kantajansa paheksuntaa. Stigmatisoitu identiteetti voi kääntyä henkilön identiteetiksi, jonka yksilö omak-suu. Tutkimuksessa ilmenee stigman olevan moninkertainen asunnottoman rikollisen osalta, koska se ei rajoitu vain yhdenlaisen poikkeavuuteen. Mikäli Identiteetti rakentuu sosiaalisen leiman kautta, henkilö voi ajatella, ettei hänelle olen muunlaista paikkaa ja asunnottomuus sekä rikokset kuuluvat hänen elämäänsä. Usein ihmiset, jotka ovat kiinnittyneet rikolliseen elä-mäntapaan ja elävät syrjäytyneistä asemassa suhteessa palvelujärjestelmiin on heillä usein ko-kemuksia yhteiskunnan ulkopuolelle asettamisesta.

Postpositivistinen identiteettiteoria rakentuu tiettyjen periaatteiden varaan. Ne määrittävät realistisen identiteettiteorian ominaislaatua lähestymistapana. Seuraavissa perusoletuksissa määritellään sosiaalisten kategorioiden luonteenlaatua, kokemusten roolia, kognitiivisen komponentin asemaa, identiteetin arvoa, identiteetin yhteyttä sosiaaliseen todellisuuteen sekä vastakkaisten näkemysten paikkaa. Sellaiset sosiaaliset kategoriat, jotka rakentavat henkilön sosiaalisen aseman yhteiskunnassa, ovat kausaalisesti yhteydessä yksilön kokemuksiin. Jotta yksilön kokemuksen ymmärtää on otettava huomioon kaikki merkittävät tekijät historiallisesti, sosiaalisesti ja kulttuurillisesti, jotka vaikuttavat ihmisen asemaan. Identiteetti koostuu osaksi yksilön kulttuurillista kokemuksista. Se miten kokemukset tulkitaan, on monesta tekijästä kiinni, kuten ajasta ja tilanteesta. Me emme myöskään anna aina automattisesti oikeita tulkin-toja kokemuksille, silloin puhutaan identiteetin kognitiivisesta osatekijästä. Yhteiskunnassa ja arjessa eläessämme identiteetin sisältö todentuu ja muuttuu jatkuvasti. Prosessissa identiteet-timme kyseenalaistuu ja myös muuttuu. (Saastamoinen 2006, 170-178.)

Se miten hahmotamme sosiaalista maailman toimintaa, on sidoksissa siihen, miten tunnistamme ja ymmärrämme oman asemamme. Sinänsä perusväitteet ovat yksinkertaisia. Elämme yhteis-kunnassa yksilöinä, kuitenkin riippumattomina todellisuudesta, koemme omakohtaisia koke-muksia, tilanteita ja tapahtumia. Identiteetin rakentumiseen vaikuttaa biologia sekä rakenteet.

4.2 Itsetunto ja minäkäsitys

Itsetunto eli omanarvontunto tarkoittaa tietoisuutta omasta arvostaan ja itsekunnioituksesta. Psykologi Liisa Keltikangas-Järvisen (1996, 17) mukaan itsetunto tarkoittaa ihmisen kykyä luot-taa itseensä, pitää itsestään ja osaamisesta arvostaa itseään havaitsemistaan heikkouksista huolimatta. Itsetuntoon kuuluu myös kyky nähdä oma elämänsä tärkeänä ja ainutkertaisena. Itsetuntoa voi kutsua myös itsearvostukseksi. Itsensä arvostus tarkoittaa sitä, että ihminen pitää kiinni oikeiksi katsomistaan päämääristä vastarinnan edessä, silloin ihminen ei anna loukata itseään, vaan puolustaa itseään ja pitää kiinni hänelle kuulumistaan oikeuksistaan. Itseään ar-vostava ihminen kykenee myös olemaan tyytyväinen omiin suorituksiinsa. Itsetuntoa voi kuvata itseluottamuksen, sekä itsevarmuuden määrällä.

Mikko Saastamoinen tutkimuksessaan, kertoo minäkäsityksen olevan tietoisuutta itsestään. Mi-nuudella viitataan yksilön itse tietoisuuteen, sekä kykyyn ja taitoon käyttää persoonapronomi-nia minä. On ominaista länsimaiselle minäkäsitykselle uskoa, että minuus on meidän sisällemme kätkeyty, eikä sitä voida havaita käyttäytymisestämme tai fyysisestä olemuksestamme. Kuiten-kin teoilla ja ulkoisilla piirteillämme ilmaisemme sen, mitä meillä on sisimmässämme. Tämän vuoksi ongelmaksi muodostuu ristiriita ulkoisen esiintymisemme ja todellisen sisimpäämme vä-lillä. Tähän ajattelutapaan liittyy vahvasti kehotus oman sisimpänsä tutkimiseen ja etsimiseen, jotta löytää oman minuutensa. Länsimaissa minuus koetaan yksilöllisenä projektina, jota yksilö itse työstää. Yksilön minuudesta on tullut keskeisesti moraalinen lähde, joka tarkoittaa sitä, että

ihmisen kyettävä toimimaan tekemissään ratkaisuissaan uskollisesti minuutensa mukaan. Elämäнкаariajattelu on yleinen tapa ymmärtää elämän kulkua, ihmisen elämää on helpompi tarkastella eri kehitysvaiheiden, kriisien ja riskien kautta. Tähän ajattelumalliin sopii minuuden kehittämiseen tähtäävät elämän projektit. (Saastamoinen 2006, 171-172.)

Näiden määritelmien mukaan voisi ajatella, että naisvangeilla on yleisesti huono itsetunto ja minäkuva. Konfliktit osastolla muiden vankien kanssa, itsensä tarpeeton suojeleminen ja huonot valinnat elämässä kielii heikosta itsetunnosta. Huonon itsetunnon omaavan naisen tunnusmerkkejä on suhteellisen helppo havaita yleisestä olemuksesta sekä sosiaalisista kohtaamisista.

4.3 Identiteettityöskentely naisvängin kanssa

Naisvängin kanssa työskenneltäessä olisi hyvä olla tietoinen lähtökohdista, jotka vaikuttavat työskentelyyn sekä yhteiseen vuorovaikutukseen. Työskentelyssä tulisi huomioida erityisesti sukupuoli-sensitiivisyys sekä naisvängin traumatausta. Monet lähtökohdat ovat kuitenkin niin tiedostamattomia ja toiset taas hyvin itsestään selviä. Työskentely edellyttää keskittymistä, jossa ei ole välttämättä helppo päästä alkuun tai edetä jouhevasti. Osa työskentelyn lähtökohdista liittyy naisvängin identiteettiin. Kuka minä olen? millainen haluaisin olla? kuulunko johonkin ryhmään? Identiteettiin voi puolestaan liittyä myös ihanteet ja tavoitteet. Vankilan henkilökunnan työ voitaisiin laajasti luokitella kokonaisvaltaisesti vängin kanssa käytävään identiteettityöskentelyyn, mutta erityishenkilöstön kuten päihdetyöntekijöiden työ vaatii jo parempaa perehtyneisyyttä, koska koko työ pohjautuu pelkästään vuorovaikutukseen, luottamukseen yksilökeskusteluissa.

Klemolan (2009, 33-36) tutkielmassa kerrotaan vuorovaikutuksellisen työn ja tunne-elämään liittyvien taitojen kietoutuvan yhteen ja ne voidaan eritellä toisistaan käsitteellisesti. Tunnetaidolla tarkoitetaan omien tunteiden tunnistamista, nimeämistä ja ilmaisua sekä tunteiden tasapainottamista. Kun ammattilainen kokee asiakkaan käyttäytymisen tarvitsevan muutosta, hänelle syntyy ongelma, joka on ratkaistava. Näihin ammattilainen tarvitsee ongelmaan tarttumiseen taitoja, työkaluja ja erilaisia ongelmanratkaisu menetelmiä. Auttaminen ja erityisesti kuuntelemisen taito ovat keinoja, joilla ihmistä voidaan tukea ongelmien ratkaisemisessa. Hyvien vuorovaikutustaitojen käyttö sekä kuunteleminen tukevat ihmissuhteiden laatua ja ristiriitatilanteiden käsittelyä kaikkia osapuolia kunnioittavalla tavalla. Hyvä vuorovaikutus vaatii molempien osapuolien keskinäisen kunnioituksen.

Hyytiän (2015, 16-17) tutkimuksessa esitetään, ettei identiteetin muodostuminen ei ole henkilön oma sisäinen prosessi, vaan identiteetit rakennetaan muiden kanssa tapahtuvissa sosiaalisissa vuorovaikutuksissa. Mikäli identiteetin muodostuminen on keskeneräinen tai siihen pyritään positiivisesti vaikuttamaan. Tämän vuoksi vankilassa tapahtuvat sosiaaliset ja

vuorovaikutukselliset kohtaamiset ammattihenkilöiden kanssa ovat merkittävässä roolissa. Identiteetin tasapainon löytämiseen vaikutetaan korostamalla henkilön positiivisia ominaisuuksiaan.

Väitöskirjassaan Haatela (2015, 75) kertoo, että naisilla on erityisiä tarpeita, jotka tulee ottaa huomioon asiakassuhteissa. Erilaisten palveluiden ja toimintojen avulla on tarkoitus rakentaa naisille sukupuolierityisiä asiakkuusidentiteettejä. Asiakkuuksissa merkityksellistä on se, miten naiset kohdataan yksilöinä ja miten heidän tarpeensa huomioidaan erilaisilla palveluilla. Naiset pitävät tärkeänä, että heille tarjotaan sukupuolierityistä palvelua, jolloin heidän asiakkuusidentiteettinsä rakentuu parhaiten.

5 Tutkimusasetelma

Tässä luvussa esittelemme opinnäytetyn tavoitteita ja sen toteutusta. Esittelemme työllemme asetettuja tutkimuskysymyksiä, jotka käsittelevät vankien hyvinvoinnin kysymyksiä, itsetunnon käsitystä ja tilannetta haastatteluhetkellä. Tutkimme mitä vaikutuksia vankeudella ja vankilassa vietetyllä ajalla on naisvankien itsetuntoon. Voidaanko vankilassa auttaa kohentamaan naisvankien itsetunnon tilaa, ja miten siihen voitaisiin päästä? Pohdimme tutkimuksemme tuloksia, joita olemme keränneet haastattelemalla naisvankeja. Haluamme tutkimuksessa hakea tietoa ja keskittyä pelkästään siihen, miten vankeusaikainen identiteetti tai minäkuva muuttuu. Emme siis lähde tutkimaan lapsuudenaikaista itsetunnon kehittymistä, vaikka se väistämättä jollain tapaa vaikuttaa myös aikuisiän identiteettiin ja sen rakentumiseen.

5.1 Tutkimuskysymykset

Saadaksemme selville vankeutta suorittavien naisten kokemuksia identiteettiin vaikuttavista seikoista vankilassa, haastattelimme heitä teemahaastattelun keinoin.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Miten naisvangit kokevat identiteettinsä?
2. Miten naisvangit kokevat vankeusajan vaikuttavan identiteettiinsä?

5.2 Tutkimuksen toteutus

Tämän opinnäytetyömme tavoitteena on selvittää naisvankien identiteettiin ja itsetuntoon liittyviä kysymyksiä ja vankeusaikaista vaikutusta. Tutkimuskysymyksemme selventyessä aloimme etsimään ja keräämään aiheeseen liittyvää aineistoa ja kirjallisuutta, sekä sähköisiä julkaisuja. Valikoimme ja hyödynsimme, vain luotettavia lähteitä kuten tutkimuksia, artikkeleja ja kirjoja. Anoin tutkimuslupaa (liite 4) Keskushallintoyksiköltä, koska haastattelumme kohdentui

naisvankeihin. Luvan myöntämisen jälkeen suoritimme yksilohaastattelut Turun vankilassa. Kaikki haastateltavat naisvangit allekirjoittivat suostumuksensa haastatteluun ennen aloitusta. Haastatteluun osallistui kymmenen Turun vankilan naisvankia.

Haastattelut toteutettiin vankilassa yksilohaastattelun muodossa ja haastattelumuodoksi valikoitui teemahaastattelu. Haastateltavat naisvangit valikoituvat tutkimukseemme henkilökunnan avustuksella. Pyrimme valitsemaan mahdollisimman erilaista tuomiota suorittavia ja eri ikäryhmään kuuluvia naisvankeja, jotta saisimme mahdollisimman kattavan kuvan aiheesta. Haastattelut toteutettiin rauhallisessa ympäristössä ilman ulkopuolisia häiriötekijöitä. Hyvin valmisteltu haastattelurunko ohjasi haastattelua ja keskustelu oli sujuvaa sekä rentoa. Haastateltavilla oli mahdollisuus palata vielä myöhemmin haastattelukysymyksiin, mikäli heille heräsi lisättävää vastauksiin jälkikäteen. Tallennetut haastattelut lähetettiin välittömästi toiselle tutkijalle litteroitavaksi. Lähetys tapahtui sähköisesti suojattua postia hyödyntäen. Pidimme koko ajan tärkeänä sitä, ettei naisvankien henkilöllisyys paljastu tuloksia analysoidessa, eikä heitä pysty tunnistamaan myöskään taustansa perusteella. Litteroinnin jälkeen nauhoitettu aineisto tuhottiin.

5.3 Tutkimusmenetelmä

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistoa tutkitaan taustateoriaa vasten. Teoriat luotsaavat tutkijaa kohti uuden tiedon hankintaa. Kerättyä tietoa voidaan tieteellisesti jäsentää ja analysoida teoriaan nojaten. Taustateorioihin tukeutumalla kerättyä materiaalia on mahdollista tutkia ja muodostaa tieteellisesti pitävä käsitys asiasta. (Eskola & Suoranta 1998, Teoria ja laadullinen tutkimus.)

Laadullisen opinnäytetyömme haastattelut toteutettiin puolistrukturoituna teemahaastatteluna. Haastattelimme naisvankeja, ja pyrimme saamaan heidän näkökulmansa vankeuden vaikutuksesta identiteettiin ymmärrettäväksi. Näin toivoimme löytävämme keinoja itsetunnon vahvistamiseen vankeudessa. Haastattelumateriaalista nousikin esiin identiteettiä vahvistavia ja heikentäviä seikkoja. Lajittelimme nämä seikat taulukkoon (Liite 5), josta oli helppo nähdä mitkä tekijät nousivat esiin itsetuntoa tukevinä ja mitkä koettiin itsetuntoa heikentäviksi seikoiksi. Naisten kertomukset toivat yksityiskohtaisesti esiin tekijöitä ja tunteita, jotka heidän itsetuntoaan vahvistivat. Analysoimme heidän vastauksiaan teorioihin perustuen ja nostimme esiin tekijöitä, joilla naisten itsetunto vahvistuu.

Vanhemman ja puolison identiteetti koettiin niin vahvaksi, että ainakin osalla vangin identiteetti jäi vähäiseksi. Teoria sosiaalisen identiteetin muodostumisesta ympärillä olevien rakenteiden ja ihmisten vaikutuksesta (Rautio & Saastamoinen 2006), vahvistaa perhesuhteiden ylläpidon tärkeyttä. Vangit, joilla oli vähän kontakteja läheisiin, toivat esiin enemmän toivottoisuuden ja häpeän tunteita kuin ne vangit, joiden suhteet läheisiin olivat tiiviit.

Työtoiminnan ja opiskelun kautta vangit olivat saaneet onnistumisen kokemuksia itselleen uusilla alueilla. Haastatteluissa kerrottiin, miten opiskelu tai uuden oppiminen on tuottanut vaikeuksia aikaisemmin. Vankilan työtoiminta onkin osaavan työnohjaajan käsissä saanut naiset tuntemaan itsensä osaaviksi ja hyödyllisiksi, heidän toimijuuden identiteettinsä vahvistui. Opiskelua tekstiilialalle suunnitteli useampi vanki. Integroitumista yhteiskuntaan tapahtui työtoiminnassa, ainakin jo ajatusten tasolla. Parempi itsetunto auttaa naisia arvostamaan itseään ja tekemään viisaampia valintoja omassa elämässään (Keltikangas-Järvinen 1996). Teoria itsetunnon vaikutuksesta ihmisen itselleen suotuisiin valintoihin ohjasi meitä kysymään naisten itsetunnon tilasta. Työtoiminta ja opiskelu tulivat esiin selvästi vahvistavina tekijöinä naisten itsetuntoon ja identiteettiin.

Teemahaastattelu on lomake- ja avoimen haastattelun välimuoto. Teemahaastattelussa on tyyppillistä, että haastattelun aihepiirit eli teema-alueet ovat tiedossa, mutta kysymykset ovat avoimia eikä niiden järjestys ole lukittu, vaan antaa haastattelijalle vapauden reagoida haasteltavan puheeseen. Teemahaastattelua käytetään paljon kasvatus- ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa, koska se vastaa hyvin monia kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtia. Teemahaastattelu ei kuitenkaan ole yksinomaan kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmä, vaan se on yhtä hyvin käyttökelpoinen myös kvantitatiivisesti painottuneessa tutkimuksessa. (Hirsjärvi, Remes, & Sajavaara 1997, 197.)

Haastattelukysymykset, joita käytämme, on suunniteltu ja teemoitettu aihepiireittäin. Ensimmäisen teeman ympärillä selvitimme naisten identiteetin tilaa. Kysymykset koetusta hyvinvoinnista sekä itsetunnosta avasivat näkökulmaa naisten identiteettiin ja sai heidät kertomaan enemmän itsestään. Toisen teeman sisällä selvitimme, miten vankeusaika on vaikuttanut naisten identiteettiin. Kysymykset ammatillisen avun tarjonnasta toivat kertomuksia identiteetin rakentamista tukevista ammattilaisista vankilassa.

Haastattelut toteutettiin TENK (2019, 8-9) hyvää tieteellistä käytäntöä ja ihmistieteitä koskevien ohjeiden mukaisesti. Jossa yleisinä eettisinä periaatteina toimii kunnioitus tutkittavien henkilöiden ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta kohtaan sekä tutkijan kunnioitusta aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä sekä luonnon monimuotoisuutta kohtaan. Tutkijan tulee toteuttaa tutkimuksensa siten, ettei tutkimuksesta aiheudu tutkittavina oleville ihmisille, yhteisöille tai muille tutkimuskohteille merkittäviä riskejä, vahinkoja tai haittoja. Ohjeistuksessa kerrotaan, että tieteen vapautta tulee käyttää vastuullisesti. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet on laadittu ihmistä tutkivien tutkijoiden ja tutkimusryhmien tueksi, suojaamaan tutkimuksen kohteena olevia ihmisiä.

Ihmiseen kohdistuvassa tutkimuksessa eettiset kysymykset korostuvat tutkijan ja tutkittavan kohtaamisessa. Osallistuessaan tutkimukseen tutkittavalla henkilöllä on oikeus a) osallistua vapaaehtoisesti mutta myös kieltäytyä osallistumasta b) keskeyttää osallistumisensa milloin

tahansa ilman kielteisiä seurauksia hänelle itselleen c) peruuttaa suostumuksensa osallistua tutkimukseen milloin tahansa d) saada tietoa tutkimuksen sisällöstä, henkilötietojen käsitte-lystä ja tutkimuksen käytännön toteutuksesta e) saada ymmärrettävä ja totuudenmukainen kuva tutkimuksen tavoitteista sekä osallistumisesta mahdollisesti koituvista haitoista ja ris-keistä f) tietää olevansa tutkittavana erityisesti tilanteissa, joissa tutkija on tutkittavaan näh-den myös jossain muussa kuin tutkijan roolissa.

Haastatteluissamme huomioimme erityisesti naisvankien mahdollisen traumataustan, jota py-rimme kohtaamaan empaattisesti. Yksilöhaastattelut toteutimme sensitiivisesti ja korostaen hyvää vuorovaikututusta.

5.4 Tutkimuksen kohderyhmä

Tutkimuksen kohderyhmä koostuu Turun vankilassa tutkintavankeutta tai vankeusrangaistus-taan suorittavista naisista. Haastateltavat naiset ovat iältään 20-59-vuotiaita. Heidän tuomi-onsa vaihtelevat puolesta vuodesta elinkautiseen. Tutkintavangeilla tuomion pituus ei ole vielä selvillä. Tarkoituksena on saada lähtökohtaisesti kattavasti, toisistaan poikkeavia ja hyvin yksi-löllisiä tuomittujen haastatteluita analysoitavaksi.

Haastatteluun osallistui kymmenen naisvankia. Naisten iät sijoittuivat haastatteluhetkellä: Yksi haastateltavista 20-29 v. Kaksi haastateltavista 30-39 v. Viisi, joiden ikä sijoittui haastatteluhet-kellä 40-49 v ja kaksi naista, joiden iät sijoittuivat haastatteluhetkellä 50-59 v.

Naistenvankien vankilakertalaisuus näkyi seuraavasti: Seitsemän naisvankia suorittavat van-keuttaan nyt 1-2 kertaa. Kaksi haastelevista naisista suorittaa vankeusrangaistustaan 2-6 kertaa ja yksi naisista on vankeudessa haastatteluhetkellä 6-10 kertaa.

Tuomioiden pituudet niin ikään vaihtelivat tutkintavankeuden ajasta kuukausiin ja elinkautisiin vankeusrangaistuksiin. Tuomioiden pituus näkyi seuraavasti: Kaksi naisista oli tutkintavankeina, joiden vankeusaikaa ei voida määritellä vielä haastatteluhetkellä. Kaksi naista, joiden tuomiot olivat alle 1 v. Kaksi naista, joiden tuomion pituus oli 1-5 v. Yksi nainen, jonka tuomion pituus 5-10 v ja kolmen haastatteluun osallistuvan naisen tuomiot olivat 10 v tai yli.

5.5 Aineiston analyysi

Haastattelut nauhoitettiin äänitallenteeksi, jonka jälkeen koko haastatteluaineiston puhe muu-tettiin tekstimuotoon eli litteroitiin sanatarkasti. Litteroitua haastattelu aineistoa kertyi (fon-tilla Calibri 12, rivivälillä 1), yhteensä 36 sivua. Yksi haastattelu kesti 35-50 minuuttia. Litte-rointi tulee tehdä mahdollisimman pian haastatteluiden jälkeen, sillä se on tärkeää mahdolli-simman laadukkaan analysoinnin kannalta (Hirsjärvi & Hurme 2011, 138,185). Haastatteluissa tutkittiin naisvankin omaa minäkuvaa ja tarkasteltiin, mitä kerrottavaa naisvangeilla on

vankeuden vaikutuksista heidän identiteettiinsä. Aineistosta eroteltiin omaa identiteettiä ja itsetuntoa tukevat ajatukset, sekä omaa identiteettiä ja itsetuntoa hajottavat seikat. Selvitimme näin mitä apua vankeudessa voidaan tarjota identiteetin tukemiseen. Odotimme vankeilta löytyvän ajatuksia ja ehdotuksia, miten heidän identiteettiään ja itsetuntoaan voidaan tukea vankeuden aikana.

Haastatteluissa nousi usean vangin kohdalla perhesuhteiden, puolison ja äidin identiteetin vahvuus esiin. Päivittäiset puhelinkontaktit kiinnittivät naiset perheeseen vankilan ulkopuolelle, näin vangin identiteetti jäi joiltain naisilta toteutumatta. Huomasimme toimivuuden perhesuhteiden kiinteydessä olevan yhteydessä vangin identiteetin säilymisenä ”ei-rikollisena”. Tutkimuksemme vahvistaa perhesuhteiden tukemisen olevan naisille tärkeää ehjän identiteetin kannalta.

Skype-puhelut	Yhteydenpito läheisiin	Identiteetin ja itsetunnon tukeminen
Puhelut läheisille		
Perhetapaamiset		
Työtoiminta	Onnistuneet toimijuuden kokemukset	
Uuden oppiminen		
Opiskelu		
Liikunta	Mahdollisuus pitää huolta itsestään	
Terveys hoitaminen		
Vuorovaikutus osastolla	Hyväksytyksi tuleminen vankiyhteisössä	
Yhteiset leipomishetket		
Kannustavat kohtaamiset	Ammattitaitoisen henkilökunnan tuki	
Ohjelmatyö		
Asiallinen kohtelu		

Taulukko 1: Analyysitaulukko

Vankeudessa yhteydet läheisiin vaikuttivat identiteetin säilymiseen ”ei-rikollisena”. Toimijuuden mahdollisuus, hyväksytyt asema vankiyhteisössä ja ammattilaisten tuki tarvittaessa, mahdollistivat itsetunnon säilyttämisen ja kohenemisen sekä identiteetin säilymisen.

Haastattelussa esiin nousseiden teemojen perusteella teimme taulukon naisten identiteettiä ja itsetuntoa tukevista asioista vankeudessa. Esimerkki analyysivaiheen taulukoinnista on esitetty taulukko 2: Analyysitaulukko.

Teemoittelussa analyysissä aineistosta tuodaan esille tutkimuskysymyksiin vastaavia teemoja. Tutkimusta valottavien teemojen ilmenemistä voidaan näin vertailla, sekä kerätä esille tutkimuksen keskeiset aiheet. Käytännöllisten ongelmien ratkaisemiseksi teemoitettu analyysi on toimiva. Aineistosta on helppo poimia tutkimuskysymyksiin vastaavat ja selvyttä tuovat kohdat. (Eskola & Suoranta 1998, Teemoittelu.)

5.6 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Vankien vastausten luotettavuus taattiin heidän henkilöllisyytensä salaamalla. Haastatteluvaiheessa vangit nimettiin numeraalisesti, jolloin varmistimme, ettei kenenkään haastateltavan anonymiteettisuoja vaarantuisi. Tutkimuksen tarkoituksena on vähentää ja minimoida vankeuden mukanaan tuomia haittoja ja näin tutkimukselle on eettinen peruste.

Tutkimustyössämme noudatamme ammattikorkeakouluille annettuja suosituksia eettisestä ja hyvän käytännön mukaisesta opinnäytetyön prosessista. Suositukset perustuvat lainsäädäntöön, sekä tiedeyhteisön kansainvälisiin ja kansallisiin tutkimuseettisiin periaatteisiin, linjauksiin ja suosituksiin. Ammattikorkeakoulut ovat sitoutuneet noudattamaan tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkaus epäilyjen käsitteleminen Suomessa-ohjetta (TENK 2012). Ammattikorkeakoulut ovat sitoutuneet myös TENK-in laatimiin humanistisen ja yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen eettisiin ohjeisiin ja järjestämään tutkimuksen eettisen ennakkoarvioinnin mukaisesti (TENK 2009) ohjeet ovat päivitetty. (Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset 2020.)

6 Opinnäytetyön tulokset

Tässä luvussa käsittelemme opinnäytetyömme tutkimustuloksia. Olemme poimineet aihepiireittäin naisvankien tuomia vastauksia kysymyksiimme, joita halusimme opinnäytetyömme tutkimuksessa selvittää. Aihepiirit, joita tarkastelimme, olivat hyvinvointi, itsetunto, identiteetti, vankeusaikaisen identiteetin muutos sekä naisvankien tuomat kehitysideoita identiteetin tukemiseen ja eheytymiseen vankeusaikana. Tulokset on jaoteltu teemahaastattelumme teemojen ja tutkimuskysymystemme mukaisesti. Tuomme seuraavaksi naisten vastaukset esiin sitaatteina, jotka kuvaavat totuudenmukaisesti kulloinkin tarkasteltavaa teemaa. Vaikka kysymykset teemoitettiin aihepiireittäin, oli haastateltavan vaikea erottaa kysymyksiä toisistaan. Kuhunkin teemaan liittyviä vastauksia ilmeni useissa muissakin kysymyksissä, jotka eivät liittyneet suoraan kyseessä olevaan teemaan. Tämä näkyi samankaltaisina toistuvina vastauksina.

6.1 Naisvangin hyvinvointi vankilassa

Naisvankien kokema hyvinvointi vankilassa vaihteli haastattelun mukaan erittäin hyvästä, erittäin huonoon. Haastateltavat toivat esiin uskon ja toivon merkityksen hyvinvointiinsa identiteetin tukemiseksi vankeusaikana. Ilmeni että naisten hyvinvointi ja identiteetin rakentuminen koettiin vankilassa suhteellisen hyväksi ja haastatelluista moni naisvanki oli sinut itsensä kanssa. Vaikka esiin nousi myös niitä naisia, joiden itsetunto oli poljettu näkemyksemme mukaan siviilissä hyvin matalalle. Tämä ei kuitenkaan vaikuttanut tähänhetkiseen hyvinvointiin.

Jokainen haastateltu naisvanki ihmettelee omaa selviytymistään tähän päivään asti, kaikkine koettelemuksineen ja tilanteineen, joissa hengenlähökin on ollut lähellä.

Taustatietojaan naiset avasivat haastattelutilanteessa lyhyesti. Lähes kaikki kuitenkin toivat esiin mitä tärkeitä asioita siviilielämässä heitä odottaa, perheen, lapset ja työelämän. Taustatietojen kartoituksessa naisvangit toivat esille kokemaansa psyykkistä shokkitilaa joutuessaan vankeuteen ja eroon läheisistään. Vankilassa ollessaan naiset kokivat turvallisuuden tunnetta, joka tuli esiin siviilissä koetun lähisuhdeväkivalta tilanteen kautta, pelkotilanne vaikutti merkittävältä. Myös tulevaisuuden positiivista ajattelua ilmeni taustatietojen kartoituksessa. Elämänmuutos ja tavoitteet paremmasta elämästä opiskelun ja ammattiopintojen kautta tuotiin esiin useamman haasteltavan osalta.

Naisille merkityksellisimpiä asioita oli perhe ja läheiset, joka tukee vankeusaikana ja vapautumisen jälkeen jo olemassa olevaan hyvinvointia ja identiteettiä. Hyvinvoinnin nähtiin koostuvan fyysisestä ja henkisestä terveydestä, lähisuhteista, turvallisuuden tunteesta ja mielen tasapainosta. Vankilaan joutuessa jokaisen haastateltavan identiteetti koettiin olevan jo rakentunut eikä itse vankeudella nähty olevan siihen olennaista merkitystä.

Koen, että voin hyvin ja mulla on itselläni ainakin ihan hyvä olla, mielestäni mulla on ihan hyvin asiat täällä pääkopassa. H1

Itseasiassa kaikista paras mitä minulla on mielestäni ollut koko vankila aikana, jotenkin saanut jostain voimaa. Kävin musiikkiterapeutilla, ehkä se auttoi tai sitten vuodet on tehnyt tehtävänsä tai jotain, jotenkin koen, että on semmoinen tunne, että minä selviän. Toki se on sitten aaltoilevaa ja heijastan hyvinvointiani siihen, että ketä ne arkipäivän ihmiset ympärillä on. H3

Haastateltavat toivat esiin, ettei naisellisuutta voi vieläköän ylläpitää vankeusaikana vankiosastolla asuessa. Naiset kaipasivat naiseutta korostaakseen ja ylläpitääkseen erilaisia kemikaaleja kuten kasvojen -ja ihonhoito tuotteita, kuorinta aineita sekä rasvoja. Hiusten värjäysmahdollisuus edes silloin tällöin oli myös kaivattu ehostuskeino, jolla he saisivat naiseuden kautta vahvistettua omaa identiteettiään ja hyvinvointiaan. Ulkonäön hoitamisella on vaikutusta ihmisen minäkuvan vahvistamiseen.

...pieni asia, naaman hoito. Olisi kasvopesuaine ja kasvovesi, koska ei niitä oo turhaan keksitty. Tommoset mun mielestä helppoja siihen naiseuteen liittyviä asioita, ne pitäisi tarjota automaattisesti jokaiselle. Niitä sais sit ostaa kanttiinista. Ja niin, että henkilökunta pystyisi ohjaamaan... miten olisi pikkuinen kasvojen pesu? ...Pitäisi kyllä ottaa huomioon, että täällä on myös naisia! H6

Vankivaatteiden väritymyyteen kaivattiin muutosta. Synkkien harmaiden ja värittömien tilalle naiset kaipasivat vaatevalikoimiin lisää vaihtoehtoja sekä värejä. Vaatehuoltoon kaivattiin huuhteluaineiden käyttömahdollisuus tai edes tuuletusmahdollisuus talvipakkasilla, jolloin peivaatteista saataisiin raikkaita. Tuoksut, joita naisvangit kaipasivat liittyvät hajuaistiimme. Erilaisilla aistikokemuksilla on yksilöllinen vaikutus, mutta sillä on merkitystä myös

vuorovaikutustilanteissa, sekä niiden avulla ihminen voi olla yhteydessä oman kehonsa tunteuksiin. Tuoksuilla nähtiin olevan olennaista merkitystä hyvinvointiin.

6.1.1 Häpeän ja pettymyksen tunne

Naisvankien kokema häpeä oli olennainen osa heidän tämänhetkistä itsetuntoansa ja itsetunnon tilaa, esiin nousi henkilön itsensä ja tilanteensa hyväksyminen. Huonoon itsetuntoon on vaikuttanut suurimaksi osaksi häpeä. Häpeää koettiin tehdystä rikoksesta ja siitä, että tämän myötä ei ole pystynyt täyttämään esimerkiksi yhteiskunnan luomaa ja emotionaalista kuvaa äidin tehtävistä. Naiset kaipasivat arkipäiväistä elämää lastensa parissa ja sitä, että saisivat olla mukana lastensa tärkeissä elämänvaiheissa. Tiedostettua ja ansaittua pettymystä koettiin rikoksen kautta ilmentyneestä häpeästä, seurauksena ymmärrys siitä, miksi ei ole läheisiä kenen kanssa pitää yhteyttä vankilasta.

...esimerkiksi kun kuulet huudettavan (rikos), silloin mut jätettiin kaiken ulkopuolelle. Katsotaan, miten reagoin. Meillä on vankeuden aikana syntynyt poika, realistiset ajatukset mulla on, että hänellä on kaikki hyvin. Oon itse lannistanut itseni siihen, että minulla olisi nyt ollut mahdollisuus olla erilainen äiti ja nyt riistän itseltäni sen ilon... Kuinka paljon teot on vaikuttanut niin moneen ihmiseen ja se lannistaa. Pitää istua ja kärsiä tuomioni, mutta mitä kaikkea oisin voinut tehdä, nyt istun täällä. H3

...täällä vankilassa sen sitten huomaa, kun vähän selviää ajatukset, mitä on tehnyt oikein, mitä on tehnyt väärin, että kun tuolla siviilissä sitä harvemmin nyt jää niitä sitten mietiskelee. ...tämä on semmoinen paikka missä voi sitten pysähtyä katsomaan mennyttä. H1

Ehkä vasta täällä ollessani olen tutustunut oikeeseen minään. Siihen kenen takana on ollut, tietynlainen kiltteys ja mielistelijä. On ollut pakko katsoa itseäni silmiin, miksi minulta puuttuu tietyt asiat, miksi en voi soittaa kenellekään, miksi mulla ei ole tapaajia...? Vaikka se on satuttanut, se on myös avannut silmäni. H3

No kyllä varmaan jollain tavalla olen vahvempi ihmisenä tämän jälkeen. Ainakin itselle ei muuten ole ollut sitä vahvuutta tai uskallusta puhua ja olen ollut vähän hiljaisempi täällä. Oon semmoinen sulkeutunut ja hiljainen ihmisenä, täällä jotenkin tuntuu, että pikkuhiljaa yrittää päästä tai on päässyt irti siitä kuoresta, että uskaltaa enemmän puhua. H8

Häpeän tunnetta koettiin myös siitä, että on ollut alisteisessa asemassa parisuhteessa ja samalla joutunut kokemaan lähisuhdeväkivaltaa. Koettelemusten tuoma häpeän tunne on pakonomaisesti muokannut naisen identiteettiä. Vankilaan jouduttua itsetunto on noussut, johtuen siitä, että pelkoa tai alistamisen tunnetta ei tarvitse enää kokea, vaan siitä on päästy eroon. Näkisimme, että tässä tapauksessa vankilassa on alkanut identiteetin eheytyksen prosessi. Vankila koetaan turvalliseksi paikaksi, jossa pelkoa pahoinpitelyn uhriksi joutumisesta ei tarvitse pelätä.

Kun tulin tänne niin minulla ei ollut sitä itsetuntoa oikeastaan ollenkaan. Se on romutettu monen vuoden aikana ihan pohjalukemiin. Nyt tunnen olevani siinä

pisteessä missä olin kuusi vuotta sitten. Itsetuntoa on tullut takaisin. Tunnen, että pystyn ja kukaan ei pysty hallitsemaan mua, nyt se on jakelussa. H4

Olin niin pohjalla, koitin selviytyä päivästä toiseen, se oli vaan selviytymistä. En mielestäni ansainnut parempaa, olin tottunut siihen, että tässä nyt vaan selviydytään. H4

Häpeäksi koettiin myös tapa, jolla on eletty. Valehtelevinen, joka on vahvasti kuulunut elämään, on aiheuttanut ongelmia sekä lähisuhteisiin myös rikokseen johtaviin tekoihin. Vasta vankilassa pakollisen pysähtymisen kautta henkilö on joutunut käsittelemään asioita ja ymmärtänyt miten paljon harmia valehtelu on tuonut ongelmia elämään. Nyt jatkuva ja pitkäkestoinen valehtelevinen koettiin häpeäksi ja tavaksi, josta on päästävä eroon.

Itsetunto on parempi kuin mitä se on ollut, mutta yhä edelleen mulla on vaikeuksia tunnistaa tietynlaisia tunteita ja sitä että voinko näyttää niitä, voinko sanoa, että en tykkää susta, tai en halua olla sun kanssa tekemisissä. Jos sanoo tiettyjä asioita tällaisen rikoksen tehneenä niin jäät yksin. Vankeus on vaikuttanut mun valehtelutaustaan, oon päässyt siitä eroon, se on nyt poissa. H3

Haastateltavista naisista yksi koki voimakkaasti vankeusajan alkupuolen vaikuttaneen hetkellisesti itsetuntoon, haastateltava koki saavansa (vankilassa) epäinhimillistä kohtelua. Haastattelussa hän toi esiin sen, millä tavoilla hänen vankeusaikaiseen itsetuntoonsa on pyritty saamaan muutosta, hänen mukaansa hänestä on pyritty saamaan heikompi yksilö, vahvan persoonan tilalle. Kaikesta huolimatta haastateltava oli päättänyt olla vahva ja pitää itsetuntonsa muuttumattomana. Hänen yksi selviytymiskeinoistaan oli olla kohtelias, vaikka samalla hän koki saavansa epäoikeudenmukaista kohtelua. Kuitenkin voisi ajatella, että taustalla voi myös olla tietynlaista häpeää tai jotain prosessoimista mitä nainen ei vankeuteen joutuessa suostu hyväksymään ja tämän vuoksi kokee saavansa poikkeuksellista kohtelua muihin osastolla asuviin naisvankeihin nähden. Todellisuudessa kokemus voi olla vahvaa vastarintaa rajoitteiseen elämään vankilassa.

(vankilassa) tuli olo, ettette pysty laittaa minua maahan, olin siellä 3 kuukautta pykälässä. Kiitin aina joka asiasta, en antanut niiden mennä syvälle, enkä lähtenyt itse mukaan siihen touhuun. Vaikka kuinka vitutti, silti aina hymyilin. Joka päivä etsittiin jotain, eikä ikinä ole löytynyt mitään. Yhden kerran sytkäri. Joka päivä revitään selli maasta kattoon. Tulin ulkoilusta aina riisutettavaksi. Selailaista, että oon aiheuttanut kaikki... Jos tuli vähänkin toimeen jonkun vangin kanssa niin heti erotetaan. Sanottiin ettet saa kerättyä täällä sun laumaa. Ei voi laittaa tuonne työosastolle, sanottiin että tulee valtataistelu. 11 kuukautta tosissaan suljetulla et huh huh.. , joo kyllä ärsyitin ihan tahallaan. Tiedän, että jos oisin ollut täällä niin minulla ei olisi mitään papereissa. H9

Naisvangin potiessa pahaa oloa, hän kokee, ettei voi kuormittaa asioillaan osastolla toimivaa henkilökuntaa. Haastateltu naisvanki kertoo ajatelleensa, että ei hän ole oikeutettu saamaan apua tai ohjausta, koska tuntee häpeän ja syyllisyyden tunnetta vankeusrangaistuksestaan ja tehdystä rikoksestaan. Hän tiedostaa avun olevan lähellä ja saatavilla, mutta ei aina pysty edellä mainituista syistä tarttumaan siihen, vaan antaa asian ennemmin olla.

...mutta aika vähän yritän kuormittaa nimenomaan usein häpeän ja sen syyllisyyden takia. Jos mulla on paha olla, koen että minulla ei ole oikeutta sanoa teille, että nyt mulla on huono päivä. H3

Vankilan koetaan olevan paikka, missä voi turvallisesti ja ammattilaisten tukemana käsitellä rikokseen johtaneita asioita ja omia ajatuksia. Häpeän tunteen käsittelemiseen tarvitaan turvallinen ja luottamusta herättävä henkilö. Vankilassa henkilöstön on osattava ottaa vastaan raskainta pahantekoa ihmisyyttä vastaan ja näin tuettava rikoksen tehnyttä kasaamaan itseään siviiliin pääsyä varten. Ammattitaidon lisääminen ja ymmärrys poikkeavasta psykologiasta on keino auttaa rikollista eheytyämään, suuntaamaan kohti rikoksetonta elämää, samoin henkilökunnalle työkalu jaksaa raskaassa työssään.

6.1.2 Epätietoisuus, pelko ja turhautumisen tunne

Vankilassa koetusta epätietoisuuden tunteesta ja tulevan tuomion pituudesta koettiin turhautumisen tunnetta. Epävarmuus ja epätietoisuus, vaikutti koko henkiseen hyvinvointiin, eikä tulevaisuutta osattu ajatella tai suunnitella huomista pidemmälle. Epävarmuus ja tietämättömyys tulevaisuudesta vaikuttaa ihmisen hyvinvointiin merkittävästi ja mahdollisesti lamaannuttaa aktiivisenkin ihmisen toimintakykyä normaalissakin ympäristössä. Epätietoisuus on yksi stressin aiheuttajista, joka pitkäjäksoisesti koettuna aiheuttaa muutosta myös ihmisen minäkuvaan. Yhtenä selvänä merkinä voisimme pitää sitä, että naisvanki ei ole asioista yhtään mitään mieltä ja olemus kokonaisuudessaan vaikuttaa flegmaattiselta.

Voin tällä hetkellä huonosti. En tiedä tuleeko elinkautinen. H5

Vapautumisen vaikutus itsetunnon muutokseen ei sinänsä koettu olevan tapahtumana merkittävä, kokonaisuutena vapautumisella on kuitenkin hyvä vaikutus hyvinvoinnin tilaan. Vaikka vapautumista odotetaan ja se koetaan hyväksi asiaksi, naiset eivät kokeneet konkreettisen vapauttamistilanteen muuttavan heidän itsetuntoansa. Tulevaisuutta pohtiessa positiivistakin ajattelua ilmeni. Kuitenkin yhden haastateltavan kohdalla hän mainitsi olevansa ujo, haastateltava odottaa vapautuessaan kokevansa vapauden tunnetta, vapauden olla oma itsensä ja uskalluksena puhua ääneen. Tämän voisi tulkita tiettyä ilmiönä tai muutoksena vapaampaan itsetuntoon, elämiseen ja minäkuvaan. Vapautuminen koettiin muutostilanteena myös jännittäväksi, ehkä jopa pelottavaksi.

Vaikka ajatukset olivat kokonaisuudessaan valoisammassa tulevaisuudessa, kaksi kertoi myös pelkotilastaan. Toisella oli pelko tulla pahoinpidellyksi ja toinen pelkäsi tulevaa selkäleikkausta. Kaksi haastateltavista naisista ei nähneet tulevaisuuttaan ”juurikaan missään valossa.” Toinen näistä kertoi, että ei ole halunnut ajatella koko asiaa. Toinen kertoi, ettei odota saavuttavansa mitään. Nämä selittyivät epävarmuudella tuomion pituudesta, jonka kuitenkin odotetaan olevan pitkä. Näillä naisilla tuomion pituus oli vielä kymmenen vuotta ja toisen

tuomion pituus oli jäljellä vielä vuosia. Vastauksista voisi päätellä, että tulevaisuuteen liittyvät asiat eivät ole vielä niin ajankohtaisia, että tulevaisuuden ajattelu olisi haasteltavien päällimmäisissä ajatuksissa.

...vankilassa ei tarvitse olla painostuksen alla koko ajan. Tämä on parempi paikka kuin koti tällä hetkellä. H4

En nyt hirveästi odota saavuttavani mitään suuria asioita... Minulla on nyt tavoitteena, että en aja sitä autoa enää. Huumeita en nyt lähde lopettamaan, että sen näkee sitten ajan kanssa, jos mulla tulee stoppi tai mitä sitten tapahtuukin elämässä. H1

Positiivisesti ehdottoman positiivisesti. Nyt on kaikki mahdollista. H4

Positiivisesti, mutta onhan siellä ne omat pelot, joku tunnistaa mut ja saan turpaan. H3

... kun pääsen pois, tietysti se on aina uusi alku. En osaa sanoa, kai mulla sitten homma jatkuu samasta mihin on jäänyt. Ei nyt ihan samasta, toivottavasti vähän rauhoittuisi. H1

Vapautuminen on ihana asia, mutta siinä on ihan hirveästi pelkoja jännitystä. Kuinka paljon olen jäänyt yhteiskunnasta jälkeen? Täällä voi lukea lehtiä, mutta kaikki muu semmoinen konkreettinen. Te teette kaikki asiat meidän puolestamme. Joskus pitää sitten itse tehdä. Täytyykin itse ostaa ruoka ja itse mennä kauppaan ja on paljon enempi ihmisiä ympärillä. Olenko tunnistettavissa, tunnistaako joku? H3

Naisten kokema turhautuminen saatetaan purkaa siihen henkilöön, kuka sattuu olemaan lähempänä sillä hetkellä. Turvallisimmaksi henkilöksi valikoituu usein henkilökunnan jäsen, joka on koettu tarpeeksi luotettavaksi henkilöksi, jolle uskalletaan avata ja näyttää kielteisiäkin tunteita ilma seuraamusta tai eskaloitumisen pelkoa fyysisestä yhteenotosta.

Tietysti joskus turhauttaa asiat mitkä ei ole henkilökohtaisia tai vartijoista kiinni, mutta eihän meillä ole ketään muuta kenelle voidaan sitten avautua. Sitten se on kaikki ***** tulee yleensä sitten teidän päällenne. Kun me nähdään teitä niin paljon, on helpompi alkaa avautua. H2

Turvallisuuspuolen lausuntojen koettiin olevan epäoikeudenmukaisia ja aiheuttavan siitä syystä turhautumista. Lausuntojen ei oleteta perustuvan mihinkään faktatietoon ja tämä aiheuttaa haastateltavan mukaan turhaa vääntöä henkilökunnan ja vangin välillä. Naisvanki kokee tämän johtuvan pelkästään siitä, että rikoksen uhriksi on hänen mukaansa joutunut väärä henkilö.

6.1.3 Ikävä läheisiä

Tarkastellessamme vankien kokemaa vankeusaikaista muutosmotivaatiota rikolliseen elämään ja halua tehdä muutosta muuhun omaan elämäänsä, vastaukset jakautuivat kolmeen osaan. Joista suurimaksi muutosmotivaation aiheeksi nousi ikävä läheisiä kohtaan. Kolme haastateltavaa kertoi, ettei koe minkäänlaista muutostarvetta elämälleen ja elämä on tyydyttävää tälläkin

hetkellä. Kolmen haastateltavan kohdalla muutosmotivaatio rikolliseen elämään oli havaittavissa positiivisena ajatuksena, havaittavissa oli muutoksen porrasvaihe. Näiden haastateltavien muut tulevaisuuden ajatukset olivat myös suhteellisen realistiset ja hyvät ajatellen yhteiskunnan normaaliutta, työt ja opiskelu mahdollisuus. Neljän kohdalla havaittu muutoshalukkuus oli silminnähden selkeä. Vankeusaika oli selkeyttänyt ajatuksia siitä millaista elämää he eivät enää halua elää. Muutoshalukkuuteen vaikutti vahvasti se, etteivät naiset halunneet olla enää erossa perheestään, läheisistään tai lapsistaan. Ero koettiin todella raskaaksi. Ikävä ja erossa eläminen on yksi selkeimmistä muutosmotivaatioon johtavista tekijöistä.

...en halua olla erossa lapsista ikinä, mulla on ihan selkeä suunnitelma, tiedän, että ne tulee onnistumaan. H9

...on henkisesti aika raskasta, on sitä ikävää ja kaipaa näitä ihmisiä, jotka ovat tuolla ulkopuolella. Pitäs vaan koittaa pysyä kasassa. H8

Oon menettänyt osan silloin siviilissä, mut täällähän oon oikeastaan menettänyt kaiken lopun. Oon kävelevä ihminen, mutta tavallaan kaikki on sisältä niin rikki, mun pitäis kaikki rakentaa uudelleen. Vaikka mulla on huono itsetunto, oon omalla tavalla vahva, pärjään kaikesta huolimatta tai niin ainakin kuvittelen, en sitten tiedän miltä se näyttää muiden silmissä. En olisi näin syvällisesti oppinut itseäni tuntemaan, jos en olisi täällä. Hyvä ja huono siinä mielessä, ihan sopiva pysäytys, mutta ei tällaisella tavalla. Se olisi voinut olla joku muukin tapa. H3

...mulla tulee yksi perhonen lisää joka päivä mahaan, kun mä mietin, että yksi päivä taas vähemmän, kun nähdään pleksin läpi. H9

Vankeudessa on aikaa ajatella, mitä tulevaisuudelta toivoo ja mikä on tärkeää. Vankien puheissa toive yhteisen elämän mahdollisuudesta läheisten kanssa on vahvasti läsnä. Muutosta tuomioon johtaneeseen elämäntyyliin on pohdittu ja suunnitelmia yhteistä tulevaisuutta varten on laadittu.

6.2 Naisten identiteetin tukeminen vankilassa

Naisten identiteetin tukeminen on tärkeää vankeusaikana, tuettua toimintaa voidaan tarjota monella eri tavalla. Välillä pelkästään sosiaaliset ja vuorovaikutukselliset kohtaamiset voivat olla hyvinkin merkittäviä ja voimaannuttavia. Tässä tärkeässä teemassa olemme lähteneet purkamaan vastauksia naisten vankeusaikaisesta vaikutuksesta identiteetin muutokseen ja tarkastelemme osaavatko naisvangit nimetä hetkiä, jolloin heidän itsetuntonsa koetaan lannistettavan. Tai vastavuoroisesti milloin he ovat saaneet henkilökunnalta tukea oman identiteettinsä ja hyvinvointinsa tukemiseksi. Selvitimme, onko vankilassa ollut sellaisia hetkiä, jolloin heidän on pitänyt käyttäytyä poikkeavalla tavalla selviytyäkseen tilanteesta eteenpäin.

Vankiyhteisö saattaa osaltaan vaikuttaa tai muuttaa omaa identiteettiä, koska eläminen osastolla on ”ehdotonta” eikä esimerkiksi osastokavereita saa itse valita. Kutenkin lähellä olevat ihmiset kuten vankitoverit, saavat tarjota sosiaalista tukea toisilleen. Eriolaisten tilanteiden

ja kohtaamisten takia, joita vankilassa väistämättä koetaan, saattaa myös herättää tunteita tai oivalluksia itsestään. Nämä voivat olla uusia asioita tai piirteitä, jotka eivät ole olleet itsestään selviä tai tiedossa olevia tunteita.

6.2.1 Voimaannuttavat kohtaamiset

Voimaannuttavimpina kohtaamisina pidetään läheisten tapaamista. Vankilassa kohtaamisia järjestään kuitenkin järjestelmän kautta myös erityishenkilökunnan kanssa, jolloin naiset saavat kohdatuksi tulemisen kokemuksia. Kohtaamiset eheyttävät identiteettiä ja minäkuva.

Omien vahvuuksien tunnistamiseen sekä voimaannuttavia kokemuksia henkilökunnalta ovat saaneet kymmenestä haastateltavasta neljä naista. Yksi kertoi, että tiedostaa henkilökunnan avun olevan tarjolla, mikäli sitä tarvitsisi. Kolme haastateltavista eivät koe tarvitsevansa henkilökunnan apua vahvuuksien tunnistamiseen. Haastateltavista yksi mainitsee saavansa vahvuksiensa tunnistamiseen apua eritoten psykiatrilta, jota tapaa säännöllisesti. Yksi haastateltavista mainitsee psykologin ja ohjaajan merkityksellisyyden omassa kuntoutuksessaan ja heidän kanssaan tapaamisissa vahvuuksien tunnistamiseen on löytynyt apua. Yksi haastateltavista kertoo, että ilman ammattitaitoista ja osaavaa päihdetyöntekijää asiat eivät olisi näin hyvällä mallilla, samassa puheenvuorossa päihdetyöntekijän ammattitaitoa tuodaan korostetusti esille. Muun henkilökunnan osalta huomionarvoista mainintaa sai myös vartijat ja pastori.

Tapaan erityisohjaaja aika useinkin, tuntuu että hän on kiinnostunut ja kysyykin välillä, että syönkö hyvin ja ulkoilenko? Hänkin selvästi miettii, että miten voin ja yrittää sitten auttaa siinä missä pystyy. Se on kyllä ollut tosi hyvä. H8

... kun mä lopetin aikoinani huumeiden käytön niin mulla oli tosi iso hyöty tuosta meidän päihdeohjaajastamme. Se on todella asiantuntija, asiansa tunteva nainen ja tietää mitä se tekee. Sillä on uskoton ymmärrys tuolla päässä. Se on kyllä tosi taitava siinä mitä se tekee. H1

...mutta aika vähän yritän kuormittaa nimenomaan usein häpeän ja sen syyllisyyden takia. Jos mulla on paha olla, koen että minulla ei ole oikeutta sanoa teille, että nyt mulla on huono päivä. H3

En mä ole edes hakenut. H2

Psykiatri, tykkään siitä jatkästä, ne on yleensä vähän omalaatuisia ja niin on hänkin. H6

Henkilökunnan ammatillisuuden, sekä rajattujen, selkeiden sääntöjen kautta itsetuntoa on saatu parannettua. Naisvangit kertovat, että he ovat saaneet apua itsetuntonsa kohottamiseen, sekä tarjottu erityishenkilöiden vastaanoton mahdollisuutta tarpeen vaatiessa.

...täällä on oikeat pelisäännöt mitkä pitäisi olla ihan siviilielämässä, ja niistä pidetään kiinni. Täällä minun mielestäni osaava henkilökunta, jos jotain asiaa alkaa viemään eteenpäin niin se onnistuu. Olette tukena, jos tarvitaan, mutta

ilman teitä ei voi asioida tietenkään tehdä. Ei tarvitse aina kysyä siltä toisaalta sitä, että voinko nyt? Voin päättää, ihan oikeasti itse, ja te autatte. H4

Kaksi haastateltavaa kertoo vankiyhteisön vaikutusta minäkuvaan parantavan sosiaalisia taitoja, taidot kertyvät osastolla asuessa. Muutenkin sosiaalisuuden kerrotaan olevan avainasemassa osastolla pärjäämisen kannalta. Silti hiljaiset ja ujut naisvangit kokevat osastolla elämisen tilanteen vertauskuvallisesti kuin ”norsu posliinikaupassa”. Yksi vanki kokee, ettei vankiyhteisöllä ole vaikutusta ollenkaan minäkuvaan. Toinen haastateltavista kertoo vankiyhteisön aiheuttavan kyynisyyttä, epäilyä mitä kukakin tavoittelee lähestyessään. Myös uuden vangin asuttamisen osastolle koetaan stressaavaksi kahden vangin kohdalla. Epätietoisuus siitä kuka tulee? Millainen ihminen hän on? Muuttuuko yhteisön dynamiikka tai yhteishenki? Yksi haastateltavista kertoo mielellään istuvansa osastolla ja seuraavaansa ajankulukseen eri käyttäytymismalleja suljetussa ympäristössä.

Useammassa keskustelussa tuotiin esille, että varsinaista ystävyttä kukaan ei vankilassa hae, vaan vankitoveruus suhteet jäävät muurien sisäpuolelle joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta. Vankiyhteisön kerrottiin olevan parhaimmillaan sitä, että he tukevat toisiaan ja leipovat yhdessä, illoin yhteishengen koetaan olevan rento ja vapaa. Erilaisuutta ja poikkeavuutta löytyy vankiosastolla asuvista naisista, myös tämän havainnon olivat vangit itse tehneet toinen toisistaan.

...vaikuttanut sillä lailla, että oon kyyninen. En usko mitään mitä joku sanoo ja heti tulee takaraivoon ajatus, että onko se nyt tosissaan? Haluaako se tutustua minuun vai jotain muuta. On ihmisiä, kenen kanssa on ollut joskus vähän enempi tekemisissä, mutta oon heti tuntosarvet koholla. Ja se päivä, kun joku uusi vanki tulee, niin se on hankalaa ja stressaavaa, kun kaikki tietää kaikki tuntee, tunteeko ja et yhtään tiedä miten toinen asennoituu. H3

On ihan kiva, että välillä illalla laitetaan sämpylöitä uuniin, pelailaan siinä ja ulkoillessa sitten tulee juteltua ja saa tukea toisilta. H6

...olin semmoinen ns. kiusattu ihminen. Vähän liian kiltti siihen yhteisöön. Ihan ku norsu posliinikaupassa. Käytettiin hirveästi hyväksi, kun oli aukkoja tietämyksessä. H4

Vankien voimaannuttavien kohtaamisten joukosta nousi esiin identiteettiin vaikuttavia seikkoja. Erään haastateltavan kokemus kuulumisesta vahvemmin perheeseensä kuin vankiyhteisöön, oli vahva. Hänen kertomuksessaan tuli esiin selvästi puolison ja äidin identiteetti, vangin identiteetti ei häneen tarttunut juuri ollenkaan. Vankeus koettiin hetkellisenä tilana, jossa menneisyyden teot tulevat kuitattua ja elämä jatkuu toivotunlaisena taas vapautumisen jälkeen. Muidenkin puheissa tuotiin esiin, miten tärkeimpiä ihmisiä olivat kuitenkin siviilissä odotettava perhe, puoliso ja lapset. Ystävät ja muut sukulaiset, joiden kanssa elämää eletään muurien ulkopuolella, määrittivät vahvemmin heidän identiteettiään. Tämän kokemuksen valossa, perhesuhteiden tukemiseen tulisi vahvemmin panostaa naisten vankeuden aikana.

Leimautuminen vankiyhteisöön ja rikollisuuteen jäisi vähäisemmäksi ja siteet vankilan ulkopuolelle pysyisivät vahvoina myös vankeuden ajan.

Vankilan henkilökunnan kohtaamiset olivat tärkeitä, naisten pohtiessa muutoksen mahdollisuutta elämässään. Varsinkin päihdetyön erityisohjaajan osaaminen koettiin arvokkaana tukena pyrittäessä irti päihdeiden käytöstä. Mahdollisuus keskustella omista asioistaan luotettavan ja ammattitaitoisen henkilön kanssa auttoi naisia jäsentämään identiteettiään ja tutustumaan todelliseen itseensä. Ohjelmatyö ja ohjaajien kanssa työstetyt haasteet auttoivat naisia kohtaamaan ja nimeämään omia ongelmiaan elämänhallinnassa. Oman identiteetin ja itsetunnon rakentaminen on mahdollista vankeudessa, vankilan tarjoamien ammattilaisten avulla.

Kohtaamiset muiden vankien kanssa koettiin sekä identiteettiä lannistaviksi että vahvistaviksi. Toisten vankin hyljeksintä, kiusaaminen ja hyötymisyrikykset koettiin vahingolliseksi oman identiteetin kannalta. Kokemukset avuttomuudesta ja osaamattomuudesta löytää hyväksyttävä paikka vankiyhteisössä toivat kelpaamattomuuden tunnetta vangeille, jotka olivat syrjintää kokeneet. Oman identiteetin eheyttäminen onnistui, kun ympäristö ja vankiyhteisö koettiin hyväksyväksi. Turvallisuuden tunteen saavuttaminen loi naisille mahdollisuuden alkaa kasaamaan kadotettua itsetuntoaan ja rakentamaan identiteettiään uudelleen. Naisvankin mielen tasapaino sekä hyvinvointi kokonaisuudessaan mahdollistaa ja antaa eväitä desistanssiin ja sen käynnistymiseen.

6.2.2 Toimijuus hyvinvoinnin vahvistajana

Erilaisten vankilassa järjestettävien toimintojen nähtiin olevan merkittävässä roolissa naisten hyvinvointiin. Päiväjärjestyksellä ja arjen toimintojen rytmillä oli apua niin ajan kulumiseen, kun tuomion suorittamiseenkin ”järkevällä tavalla”. Useampi haastateltavaa toi ilmi toimintojen merkityksen ja merkityksen siitä, kun saa itse jotain näkyvää aikaiseksi. Kuntoilu oli hyvä ajanviete, joka samalla vahvistaa fyysisistä sekä henkistä hyvinvointia. Oli huomattu, että vaikka ikinä ei ollut tehnyt esimerkiksi käsitöitä, vankilassa kyseisessä toiminnassa oli onnistuttu ja saatu kehuja, jotka tuntuivat hyvältä.

Helpottaa hirveästi, kun on tuota työtoimintaa ja muuta, sekin vie ajatuksia aika paljonkin muualle. H8

Uusien asioiden oppiminen vankeusaikana käsitöiden ja työtoiminnan kautta, sekä jännityksen voittaminen on koettu vahvuudeksi, jota voi hyödyntää myös tulevaisuutta ajatellen. Oli onnistuttu ja saatu kehuja, jotka erityisesti tuntuivat hyviltä ja nostatti naisvankin itsetuntoa. Haastateltava ei ole ennen kokenut näitä onnistumisen tunteita. Terve ja vahva itsetunto vahvistaa identiteettiä.

...semmoinen uuden oppiminen, esimerkiksi kun menin tuohon työosastolle, vähän jännitti, kun ei ollut osannut tai tehnyt mitään aiemmin, mutta nyt sitten

yllättynyt vähän itsestäkin, kun on oppinut ja saa siitä sitä kiitosta ja kehua niin tuntuu tosi kivalta. H8

Tärkeintä kai se, että jaksaa yrittää, nukkuu hyvin ja syö hyvin, ulkoilee. Itsekin täällä niissä saleissa, palloilussa ja ulkoilussa käyn, kaikki tällainen mahdollinen katkaisee sitä päivää ja saa ajatuksia muualle. H8

Naiset kokivat, että toimijuutta lisäämällä, omia asioitaan hoitamalla he voisivat kehittyä enemmän ja valmistautua siviiliä varten. Näin he saisivat myös oppia siitä, miten nyky-yhteiskunnassa haetaan esimerkiksi erilaisia sosiaalitukia tai hoidetaan pankkipalveluita.

Työtoiminta toi naisille tukea toimijuuden osalta. Itsensä kokeminen hyödylliseksi ja uusien taitojen omaksuminen vahvisti naisten identiteettiä kykenevänä toimijana yhteiskunnassa. Useampi vanki mietti mahdollisuutta koulutustautua tekstiiliteollisuuden alalle siviilissä. Aiemmin saadut kokemukset oman oppimiskyvyn tai osaamisen heikkoudesta saivatkin uuden osaamisen kokemuksen rinnalleen. Näiden onnistumisten myötä naisten käsitys itsestään oli parantunut ja heidän identiteettiinsä mahtui nyt käsitys itsestä osaavana toimijana ja uuden oppijana. Vahvaa kaipausta päästä hoitamaan omia asioitaan itse, tuotiin myös esille haastatteluissa. Avuttomuuden tunne asioiden hoitamisen hitaudesta ja vaivalloisuudesta virkailijoiden välityksellä vaikutti taas laskevasti heidän toimijuuden kokemukseensa.

6.2.3 Identiteetin tukemisen haasteet vankilassa

Koko Turun vankilan henkilökunnan koettiin suhtautuvan naisvankeihin hyvin. Kukaan haastatelluista naisista ei maininnut henkilökunnan toimesta kokevansa asiatonta käytöstä. Suhtautumiseen ja kohtaamisiin toivottiin kuitenkin enemmän keskittymistä ja kuuntelemisen aitoa ja jaloa taitoa, jotta väärinymmärrykset minimoituisivat ja vangit saisivat kuulluksi tulemisen tunteen. Kaksi naisista toivoi, että heidät kohdattaisiin ihmisenä, eikä heitä kategorisoidaisi ennakoluuloisesti turvallisuusnäkökulmasta vain pelkkien kirjausten perusteella. Yksi naisista kertoi, että pahan päivän kohdatessa vartijat ovat se ryhmä, jolle kaikki ikävä rutina kasaantuu, koska heillä ei ole muuta vaihtoehtoa. Huumoria kaivattiin arkeen ja vuorovaikutuksen toivottiin olevan rentoa, jotta arki ei tuntuisi niin raskaalta. Haastateltu muistutti, että koko henkilökunnan olisi kuitenkin hyvä itsekkin muistaa hyvät käytöstavat ja heidän tulisi tervehtiä takaisin, jos heitä tervehditään.

Ei henkilökunnasta ei ole mitään paha sanottavaa, ei pienintäkään. Oon niin kiitollinen, kun ihminen voi olla. H4

Haastatelluista naisvangeista yhdeksän naista osasi nimetä haasteellisiksi koettuja asioita, joihin heidän mielestään Rikosseuraamuslaitoksen ja Turun vankilan tulisi panostaa naisten vankeusaikana, jotta itsetunto pysyisi kohdallaan tai kohenisi entisestään. Naisellisuuden ylläpitäminen vankeudessa koettiin kokonaisuudessaan haasteelliseksi. Kanttiinilistassa on rajallinen

määrä tuotteita ja naisten tarpeet eivät heidän kokemuksensa mukaan tule kohdatuksi. Kasvojen ihonhoitoon kaivattiin puhdistusaineita ja rasvoja, joiden käyttäminen kohentaisi naiseuden tunnetta. Kampaamo palveluja, erityisesti hiusten värjäämisen mahdollisuutta toivottiin erityisesti, hiustenhoidosta mainitsi kolme haastateltavaa. Kynsien lakkaaminen toisi kaivatun mahdollisuuden toteuttaa naisellisen ehostautumisen tarvetta. Kauniimpia alusvaatteita kaivattiin mahdolliseksi saada tilattavaksi ja käytettäväksi.

Yksi haastateltava piti todella tärkeänä psykologilla asiointin mahdollisuutta. Terveystieteiden riittämättömyys, huono palvelu ja saatavuus tuli koko haastattelun aiheissa kahdesti esille, eritoten gynekologia kaivattiin Turun vankilaan edes kerran kuukaudessa. Perusteluina naiset antoivat, että väkivaltaa kohdanneille naisille tämä olisi terveydellinen ja välttämätönkin hoivontatarve. Tutkimukset ja hoitoon pääsy raiskauksen tai pahoinpitelyn suurimman kriisin jälkeen olisi todella toivottua ja vangin oikeuksiinkin perusteltua.

Ulkoilupihojen koettiin olevan surkeita, ilman puutarhapenkkejä ja sadesuojia. Ulkoilupihat näiden puitteiden myötä voisi tulkita jopa epäinhimillisiksi. Muita mainittavia kehitysehdotuksia, joissa on koettu haasteellisuutta, oli vastuuvirkamies toiminta ja virkamiesten nimeäminen vangeille. Naisvangit toivoivat, että heitä osallistettaisiin enemmän omien asioidensa hoitamiseen ja se pitäisikin olla edellytys vapautumisen valmisteluakin ajatellen.

Terveystieteiden panostaisin täällä. Turun vankilalle terveisiä sen verran, että naiseen voisi alkaa panostamaan. Aina kun ehdotin edelliselle johtajalle jotain uutta, niin vastattiin, että katsos kun ongelma on siinä, kun naiset ovat uusi laji täällä vankilassa. Ja teitä naisia on niin vähän, vastasin, että joo, mutta meitä silti on. Välittyi tunne, että olkaa siellä, kun teitä on niin vähän, ”lusaskaa” siinä nyt se 3 vuotta pyörittäkää pelkkiä peukaloita ja sitten ovet auki ja tervemenoa. H2

...hiusvärit ja kasvojenhoito tuotteet H9

Ulkoilupihat ja terveystieteidenhoito, ihan etupäässä, et se on niin ala arvoista täällä. H10

Henkilökunnan ammatillisuuden, sekä rajattujen, selkeiden sääntöjen kautta vankeusaikainen itsetunto on rakentunut parempaan suuntaan. Naisvankien itsetuntoa kohottamalla, sekä tarvittavaa tukea tarjoamalla.

...täällä on oikeat pelisäännöt mitkä pitäisi olla ihan siviilielämässä ja niistä pidetään kiinni. Täällä minun mielestäni osaava henkilökunta, jos jotain asiaa alkaa viemään eteenpäin niin se onnistuu. Olette tukena, jos tarvitaan, mutta ilman teitä ei voi asioida tietenkään tehdä. Ei tarvitse aina kysyä siltä toisaalta sitä, että voinko nyt? Voin päättää, ihan oikeasti itse ja te autatte. H4

Haastatteluiden pohjalta nousi esiin vankien hyvinvointia tukevia seikkoja: asiallinen kohtelu henkilöstön puolelta, vankiyhteisön tuki, työtoiminta sekä läheiset ihmiset siviilissä.

Suurin hyvinvointia haittaava seikka oli toisten vankien harjoittama syrjintä, yli puolet vangeista kertoi asian vaikuttaneen heihin negatiivisesti. Haastatteluissa vankiyhteisön vaikutus hyvinvointiin ja käsitykseen itsestä tuli vahvasti esiin. Kuusi naista kertoi ikävistä kokemuksista vankiyhteisön puolelta. Osastosiirtojen avulla on vankiyhteisön tuki tullut mahdolliseksi niillekin vangeille, jotka olivat kokeneet syrjintää toisten vankien taholta. Terveiden hoitaminen vankilan poliklinikalla koettiin haastavaksi neljän vangin esiintuomana. Asiointikaavakkeilla tehtyihin tiedusteluihin saadut vastaukset koettiin puutteellisiksi ja pääsy vastaanotolle vaikeaksi.

Vangit toivat esiin, miten omien asioiden hoitaminen itsenäisesti tukisi heidän hyvinvointiaan ja toimijuuden identiteettiään. Asioiden hoitaminen asiointikaavakkeella ja virkailijoiden avulla koettiin hankalaksi, aikaa vieväksi ja tehottomaksi. Kanttiinilistan laajentaminen kosmetiikan ja hygienian osalta oli naisten toiveissa. Myös mahdollisuutta kampaamopalveluihin ja kynsien lakkaamiseen, vaikka satunnaisestikin, kaivattiin.

7 Johtopäätökset

Luvussa seitsemän esittelemme opinnäytetyömme johtopäätöksiä, joilla vastaamme tutkimuskysymyksiimme, sekä peilaamme niitä alussa esitettyyn teoriaan. Johtopäätökset ovat jäsenelty haastattelumme teemojen ja tulosten esittelyn mukaisesti. Naisena vankilassa, identiteetin tukeminen vankeusaikana sekä identiteetin tukemisen haasteet vankilassa.

7.1 Naisena vankilassa

Opinnäytetyömme tulosten perusteella ja tutkimuskysymykseemme viitaten naisvankien identiteetti vankilaan joutuessa oli jo kehittynyt suurimaksi osaksi eikä itse ehdottoman vankeusrangaistuksen nähty muuttavan sitä oleellisesti koko rangaistuksen aikana. Naisvankien kokema hyvinvointi vankilassa vaihteli muun ympärillä eletävän elämän mukaan. Lieveilmionä erilaiset pettymykset ja ikävät kielteiset tapahtumat varjostivat hyvinvoinnin tilaa ja horjuttivat mielen tasapainoa vain väliaikaisesti. Yhdistävänä tekijänä havaitsimme naisvankien kokevan elävän identiteettinsä ja itsensä kanssa tasapainossa, vaikka osa halusikin muutosta elämälleen, vapautumisen koittaessa. Eletty elämä oli taas koettu silmiä avaavaksi ja naiset kokivat ihmetystä siitä, että ovat hengissä vielä tänäkin päivänä, elintavat ovat olleet sellaisia, jotka eivät olleet tukeneet hyvinvointia missään suhteessa.

Tärkeimpiä tekijöitä desistanssin aikaansaamisessa on toivo. Ihminen, joka kokee toivoa muutoksesta, kokee mahdolliseksi tehdä omia valintoja ja sitä kautta hän kokee pystyvänsä vaikuttamaan elämänsä kulkuun. (Rikosseuraamuslaitos 2014g.) Vahvan identiteetin tueksi nähtiin

läheissuhteiden ja perheen merkitys, näiden koettiin olevan vahvoina pilareina positiiviselle ja hyvälle tulevaisuudelle. Kun perhe ja lapset voivat hyvin, myös nainen tai äiti vankilassa voi hyvin.

Naisvankien kokema häpeä nousi yhdeksi merkittävimmäksi aiheeksi tutkimustyössämme. Häpeän tunne oli myös yleisin, vaikuttavin ja olennaisin osa heidän tämänhetkistä itsetuntoansa ja itsetuntonsa tilaa. Häpeän tunne oli helppo yhdistää moneen eri asiaan ja esiin nousi henkilön itsensä ja tilanteensa hyväksyminen häpeän tuntemuksen myötä. Häpeän tunnetta koettiin tehdystä rikoksesta, epäonnistumisesta äitinä olemisesta ja häpeästä olla alistettu tai pahoinpidetty. Myös turvattomuuden tunne sekä pelkotilat koettiin osaksi häpeän tunteeksi.

Köyhyys, syrjäytyminen, väkivalta ja traumaattiset menetykset kuuluvat monen naisvankin elettyyn elämään, heille tarjotun tuen pitäisi ottaa huomioon nämä sosiaaliseen elämään vaikuttavat seikat. Väkivaltatuomio koetaan häpeällisenä väkivaltailmiön miehisyysen takia. Voidaan puhua väkivallan hävettävyydestä, sekä teon aiheuttamasta syyllisyyden tunnosta. (Kanervo 2015, 8.)

Naiseen liittyviin määritelmiin voidaan nähdä liittyvän rajoituksia, jotka estävät naista toimimasta oman elämänsä subjektina. Mies toimii yhteydessä ympäröivään maailmaan, naisen maailma toimii pahimmillaan vankilana, joka estää toimimasta häntä haluamallaan tavalla. Miesnormi antaa miehelle oikeuden olla oma itsensä ja tarvittaessa puolustaa omaa identiteettiään, vaikka väkivalloin, naisen tulee alistua, olla hiljaa sijaan ja sopeutua. Naisrooli-odotukset näyttäytyvät edelleen ja sukupuoli-roolit tarkoittavat niitä käsityksiä, arvoja ja normeja, joiden mukaan miesten ja naisten odotetaan käyttäytyvän yhteiskunnassa. Kasvatustyötä tiettyyn rooliuuteen tehdään jo pienestä lähtien. Mielletään, että poikien ja miesten tulee olla hieman aggressiivisia, kun taas tyttöjen ja naisten tulee sopeutua ympäröivän maailman asettamiin vaateluihin. Naisten yhteiskunnallista asemaa kuvaa parhaiten patriarkaatin käsitettä, joka on tiivistetty lyhyesti ”miesten ylivallassa”. (Beauvoir 1999; Kanervo 2015.)

Identiteetti on jatkuvasti läsnä jokapäiväisessä elämässä, sillä ihminen rakentaa identiteettiään vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Oman itsen määrittelylle, identiteetin rakentumiselle, ovat keskeisiä ne Toiset, joiden kanssa ihminen on eri elämänvaiheissa tekemisissä. (Kulmala 2004, 239.) Suljetuissa laitoksissa on väistämättä läsnä myös kuntoutusta haittaavia tekijöitä, kuten laitostyö, sekä vangin itsemääräämisoikeuden vähäisyys.

Matikainen (2020) artikkelissaan toteaa, että sosiaalisen identiteetin ryhmäjäsennydet voivat olla henkilölle annettuja tai henkilön tavoittamia. Osa on sellaisia, joihin ei voi vaikuttaa kuten kansalaisuus. Samaistumme helpommin korkeamman statuksen ryhmäjäsennyteen, jolla on vahva ego. Vankilassa egojen erilaisuutta, sekä ryhmäytymistä näkee normaalissa arjessa asunto osastoilla. Vertailua ryhmien välisiin eroihin on helpompi tehdä alemman statuksen

ryhmään, kuin ylemmän. Tämän nähdään linkittyvän myös itsetuntoon. Mikäli samaistumista tapahtuu alempaan ryhmään, itsetunto laskee. Mikäli samaistuminen ja vertailu tapahtuu ylemmän statuksen omaaviin, itsetunnon nähdään nousevan. Tätä samaistumista tapahtuu myös naisvankiosastolla.

Salovaara (2019, 180-185) toteaa, vanhemmuuden rajoittuminen vankeudessa on naisille monesti tuomion raskain osuus. Miesvankeja useammin naisvangit ovat lastensa lähivanhempia. Eroja elämänhallinnassa ja vanhemmuuden taidoissa on yhtäläisesti vangeilla, kuten on valtavirtaan kuuluvilla äideilläkin. Vanhemman ollessa vankeudessa, lapsen kehitys ja arki jatkaa etenemistään. Vankeudessa vanhemmalle tulisi mahdollistaa osallistuminen lapsen elämään mahdollisimman tiiviisti. Vapautumisen koittaessa, läheiset välit lapseen tukee vanhemman mahdollisuuksia olla rakentamassa yhteistä arkea lapsiensa kanssa.

Rikosseuraamuslaitos (2019) pyrkii tukemaan vanhemmuutta eri keinoin. Tukea annetaan yksilötyöskentelyllä, tapaamisilla, jotka voivat olla valvottuja tai ei valvottuja, sekä vanhempi-lapsi tapaamisilla. Vanhemmuutta voidaan tukea myös poistumisluvilla, perheleireillä sekä koevapauden, ehdonalaisvalvonnan ja valvontarangaistuksen yhteydessä. Vanhemman vankeusrangaistuksen aikana Rikosseuraamuslaitos verkostoituu kotikunnan sosiaalipalveluihin, jolloin vangin vapautuessa tuen tarve on kartoitettu moniammatillisesti. Perhesuhteiden ylläpidon osalta vankiloissa noudatetaan normaalisuuseriaa, eli yhteydenpitoa rajoitetaan vain sen verran kuin vankilan järjestys edellyttää. Vuodesta 2015 alkaen on joissakin yksiköissä ollut mahdollista myös rajoitettu sähköinen yhteydenpito sähköpostin ja nettipuhelun eli Skypein kautta.

Salovaara (2019, 188-189) kuvaa vankeusrangaistuksen suorittamisen kokemuksen olevan pysäyttävä, prosessi voi olla alkanut vähitellen jo edellisten vankeusrangaistuksien aikana. Menneisyydessä on vahvoja turvattomuuden ja väkivallan kokemuksia. Nämä traumaattiset tapahtumat johdattavat tutkimaan menneisyyden valintoja, jotka ovat mahdollistaneet raakojen tekojen kohteeksi joutumisen. Vankilassa on aikaa ja turvallinen ympäristö, jotka yhdessä auttavat käsittelemään eletyn elämän vaihtoehtottomuutta. Ajatus ja toive muutoksesta alkaa muodostua.

Naiset kokivat omasta elämästä ja tuomion suorittamisesta epävarmuutta. Epävarmuus syntyi useasta eri tekijästä. He kokivat olevansa stressaantuneita esimerkiksi siitä, ettei tutkintavankeus aikana tiedä miten pitkä vankeusaika heitä odottaa. Samaa epätietoisuutta ja epävarmuutta koettiin erilaisten asioiden kuten tapaamisten ja yhteydenpitojen järjestämisestä, joihin vaikuttivat erilaiset rajoitukset ja turvallisuuslausunnot. Epätietoisuudessa eläminen vaikutti naisvankien itsetuntoon ja hyvinvointiin, niiden koettiin aiheuttavan myös hermostuneisuutta vankiosastolla asuessa.

Epävarmuus synnyttää ihmisissä pelkotiloja ja ahdistusta. Uusi elämänvaihe vankilassa voidaan kokea ainutkertaiseksi. Silloin kun asiat eivät etene toivotulla tavalla koetaan epäonnistumisen tunnetta. Tarjolla on erilaisia keinoja ikävien kokemusten kohtaamiselle kuten terapiat ja lääkkeet. Näiden sijasta meidän tulisi keksiä keinoja, joilla lähestyisimme ikäviä kokemuksia. Hyvinvointi ei kostu siitä, että asiat olisivat aina hyvin. Meidän tulisi pyrkiä kohtaamaan ja käsittelemään asiat niin että ahdistus vähenisi ja voimavarat lisääntyisivät. Epävarmuuden kokemukset johtuvat siitä, etteivät ne noudata esimerkiksi edellisten kokemusten kulkua. (Venkula 2011, 13.)

7.2 Identiteetin tukeminen vankeusaikana

Naisvankien identiteetin tukemisen mahdollisuuteen haastatteluaineistomme perusteella voitaisiin nostaa esiin merkittävimmiksi asioiksi perhesuhteiden tukeminen, ammatilliset tapaamiset, naisellisuuden ylläpitämisen mahdollisuus, terveydenhuollon sujuvoittaminen sekä omatoimisuuden ja vastuunoton lisääminen.

Perhesuhteiden tukeminen ja mahdollisuus pitää yhteyttä vankilan ulkopuolelle koettiin yhdeksi keskeisimmäksi hyvinvoinnin lähteeksi. Vankilan tarjoamat erilaiset yhteydenpito keinot kuten valvotut tapaamiset, valvomattomat tapaamiset, Skype-puhelut ja puhelut toivat ehdottomasti eniten jaksamista ja voimavaroja arkeen. Tapaamiset ammattilaisten kanssa vankilassa niin ikään toivat tasapainoa elämään ja naiset kokivat saavansa näistä kohtaamisista työkaluja omien ongelmiansa selättämiseen. Säännöllisten ja mielekkäiden tapaamisten avulla naiset olivat kokeneet myös saavansa erilaisia oivalluksia itsestään, jotka tukivat heidän muutosmotivaatiotaan ja arjen selviytymistä yhteisössä vankiosastolla. Kohtaukset koettiin kokonaisuudessaan Turun vankilassa eri ammattiryhmien kanssa hyvin asiallisiksi ammatillisiksi, eikä epäammatillisuutta ollut koettu missään muodossa. Erilaiset jatkuvat haasteet ja rajoitukset mitkä taas vaikeuttivat tapaamisten ja esimerkiksi perheleirien mahdollisuuteen laskivat naisvankien hyvinvoinnin tilaa. Esiin nousi myös toivomus, että heidän historiansa ei vaikuttaisi liikaa, vaan heille annettaisiin mahdollisuus muuttua, eikä heihin tehtyihin kirjauksiin tuijotettaisiin liikaa.

Kulmalan (2004, 231) artikkelissa identiteetti ymmärretään muuttuvana, jolloin sen juuret eivät välttämättä ole menneisyydessä suoraan nähtävissä, identiteettiä voidaan ajatella tuotettavan vuorovaikutuksessa toisten kanssa ja kertomalla menneisyyttä yhä uudelleen suhteessa ympäröivään maailmaan. Oman identiteetin rakentamista tapahtuu jatkuvasti tilanteissa, joissa ihmisille tarjoutuu mahdollisuus puhua tai kirjoittaa suoraan itsestään, mutta myös sellaisissa yhteyksissä, joissa itsestä kertominen ei ole näkyvästi tarkoituksena.

Vankiperheiden kokonaisvaltainen tukeminen on tärkeässä roolissa. Vanhemman vankeus vaikuttaa koko perheen hyvinvointiin. Vankien lisäksi, omaiset kokevat myös erinäisiä ongelmia ja saattavat jäädä näiden kanssa yksin. Myös omaisten kanssa toimivat vertaisryhmät ovat

tarpeellisia. Perhesuhteiden tukemisen nähdään usein myös edistävän vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon tavoitteiden toteutumista. Vankeusrangaistuksilla tulisi olla uusintarikollisuutta ehkäisevää vaikutusta ja samalla sijoittumista yhteiskuntaan pyritään parantamaan, vankien perhesuhteita on tuettava. Perhesuhteet ja niiden ylläpitäminen on todettu kuntoutusta tukeviksi.

Rikosseuraamusvirasto asetti vuonna 2002 perhetyöryhmän, työryhmän tehtävänä oli selvittää, kuinka vankeinhoidossa voidaan edistää vankien ja heidän perheenjäsentensä suhteita. Tavoitteena oli turvata vangin oikeus perhesuhteiden säilyttämiseen, lisätä vangin voimavaroja vankeusrangaistuksen aikana sekä tukea vankilasta vapautuvan palaamista yhteiskuntaan. Lisäksi tavoitteena oli vähentää vangin perheelle koituvia haittavaikutuksia. Perhetyön määrää vankiloissa tulisi lisätä ja sen olisi hyvä alkaa jo ennen tuomion täytäntöönpanoa, jatkua vankilassa ja myös vapautumisen jälkeen. Työtä perhesuhteiden tukemiseksi tulisi tehdä koko rangaistusprosessin ajan. Yhteydenpitoa vangin ja perheen välillä tulisi myös parantaa. (Sassi 2012, 7.)

Koska äitiys nähdään yhteiskunnassamme positiivisena kategoriana, joka antaa mahdollisuuden pyrkiä kohti myönteistä, kulttuurisesti hyväksytyä sosiaalista identiteettiä. Meidän tulisi tukea vankilassakin äitiyttä kaikin mahdollisin keinoin. (Hynynen S. & Kovalainen 2016, 7.)

Äitiys ei koskaan pääty vankeustuomioon, eikä huoli lapsista väisty vankilan muurien sisällä. Äitiys kulkee vankeuden mukana, vaikka lapset eivät olisikaan mukana vankilassa. On raskasta, kun lapsen elämässä ei voi olla mukana. Huoli lapsesta on yhtä suuri, oli sitten kyse leikki ikäisestä tai aikuisesta lapsesta. (Kanervo 2015, 21.)

7.3 Identiteetin tukemisen haasteet vankilassa

Identiteetin tukemisen haasteet Turun vankilassa koettiin suurimmaksi osaksi siitä, että naiset joutuivat olemaan erossa läheisistään. Puhelinsoitot läheisille olivat tärkeimmässä roolissa yhteydenpidossa arjessa. Viikonloppujen tapaamisiin kaikilla ei pitkien välimatkojen takia ole mahdollisuutta.

Läheisiä tavatessa siviilissä muodostunut identiteetti nousee vahvemmin esiin. Perheen ja ystävien seurassa ei tarvitse pitää yllä samaa identiteettiä, mikä vankiosastolla koetaan toimivaksi. Tapaamaan saapuneet läheiset tuntevat vangin pitkältä ajalta ennen vankeuteen päättymistä ja suhtautuvat häneen, kuten vankilan ulkopuolella muutenkin suhtautuisivat. Vanhemmuuden identiteettiä ei vankeudessa pääse toteuttamaan, joten lapsien kohtaaminen luo tilanteen, jossa tätä tärkeää osaa itsessään voi toteuttaa. Vankiosastolla on toimivinta omaksua rooli, jolla arki vankilan olosuhteissa sujuu vaivattomimmin ja yhteiselo toisten tuomittujen kanssa sujuu mahdollisimman mutkattomasti. Yksilö oppii vaihtamaan identiteettiään tietyissä ympäristöissä. Ristiriita syntyy, kun toisiinsa kietoutuneet arvot ja mahdollisuudet ovat

monimutkaisia. Kun aikaa kuluu, vanki alkaa ajatella ja reflektoida elämäänsä ja identiteettiään. (Frank & Gill 2015; Montonen & Pöntinen 2018, 16.)

Naiset näkivät ristiriitaa ja turhautumisen tunnetta siitä, että vankeus ei saisi tuottaa enempää yhteiskunnan toiminnasta irtaantumista, vaan kiinnittää siihen uudelleen. Vankilassa ollessa he eivät kuitenkaan saa eivätkä pysty hoitamaan esimerkiksi pankki- tai kelan asioitaan sujuvasti. Resurssien vähyys ja hallussapitomääräykset myös osaltaan vaikeuttavat prosessien etenemistä. Asiaan on mahdollista kuitenkin saada parannusta, sillä tulevaisuudessa vankiloissa lisääntyä älylaitteiden käyttömahdollisuus ja tämän myötä asioiden itsenäinen hoitaminen helpottuu huomattavasti. Myös terveydenhuollon saatavuus koettiin todella hankalaksi ja haastavaksi.

Naiset kokivat, että heidän terveydenhuollon tarpeitaan ei huomioida seksuaaliterveyden osalta ja gynekologin vastaanottoa ei ole ollenkaan saatavilla. Vankiterveydenhuollon palvelut koettiin kokonaisuudessaan heikoksi ja vaikeasti saatavilla oleviksi. Vankeuslaissa (767/2005) mainitaan vankiterveydenhuollon yksikön vastaavan vangin lääketieteellisten tarpeiden mukaisen terveyden- ja sairaanhoidon sekä lääkinällisen kuntoutuksen järjestämisestä. Vankiterveydenhuollon yksiköllä on sairaaloita ja poliklinikoita, joilla on toimipaikkoja Rikosseuraamuslaitoksen eri yksiköissä. Samassa luvussa mainitaan, että mikäli sairasta tai vammautunutta vankia ei voida asianmukaisesti hoitaa tai tutkia Vankiterveydenhuollon yksikössä, hänet on lähetettävä tarpeellisen valvonnan alaisena tilapäisesti vankilan ulkopuolelle hoitoon tai tutkimukseen.

Hautalan (2021, 21) tutkimuksen mukaan yksilön sosiaalinen identiteetti muodostuu kuulumisesta erilaisiin sosiaalisiin yhteisöihin. Vankila olosuhteissa yhteisöön kuuluminen on merkityksellisestä myös identiteetin näkökulmasta. Yhteisöjä voi olla esimerkiksi asunto-osaston yhteisö tai kuntoutusryhmän yhteisö. Sosiaalinen identiteetti muodostuu yksilölle pitkälti muiden tekemistä määrittelyistä vuorovaikutustilanteissa sekä odotuksista toisen yksilön toimintavoista. Ihminen pystyy tarkastelemaan itseään muiden silmin ja luokittelemaan ja arvioimaan itseään suhteessa tilanteeseen ja ympäröivän todellisuuden odotuksiin. Toimiva ja hyvän dynamiikan omaava yhteisö on edellytys hyvälle kuntoutusprosessille ja identiteetin vahvistamiselle. Henkilökohtainen identiteetti viittaa yksilön omaan tunteeseen ja kokemukseen identiteetin yhtenäisyydestä ja jatkuvuudesta. Yksilöllä on tarve, sekä pyrkimys muodostaa eheä identiteetti.

Hallussapitomääräyksiin vedoten, myös joidenkin kauneudenhoitoa ylläpitävien tuotteiden käyttöön saaminen oli mahdotonta. Naiset kaipasivat ehostaakseen itseään hiustenvärjäys mahdollisuutta ja kynsien lakkausta. Mikäli kemikaalit ja tuotteet koetaan turvallisuudelle vaaralliseksi, voitaisiin esimerkiksi kynsien lakkausta suorittaa osastolla valvotuissa olosuhteissa suunnitellusti. Vankeuslaissa (767/2005) mainitaan hallussapidosta seuraavasti:

Vanki saa vankilassa pitää hallussaan kohtuullisen määrän henkilökohtaista omaisuutta.

Omaisuuuden hallussapito kielletään, jos on mahdollista vahingoittaa henkilökuntaa tai vankilan omaisuutta kyseisellä esineellä tai aineella. Osaston tai vankilan järjestystä vaarantava sekä vaikeasti tarkastettavat esineet voidaan poistaa käytöstä. Rikoksentekoon soveltuvaa omaisuutta ei anneta vankilassa vangin haltuun. Esineistö, jonka vankila tarjoaa ei ole korvattavissa vangin omalla omaisuudella.

Kyseisen lainkohdan perusteella Turun vankilassa on kielletty värjäävät aineet, tussit, hiusvärit ja kynsilakat vankiosastoilta. Muidenkin kemikaalien osalta noudatetaan varovaisuutta. Mahdolliset tulipalon riskin aiheuttavat tai muun vahingonteon mahdollistavat kemikaalit on jätetty tarkoituksella kanttiinin tuotteista pois.

Tärkeäksi koettiin myös ihonhoito, vankilassa ollessa ihonhoidon mahdollisuus koettiin haastavaksi, hoitamalla itseään naiset kokisivat oman fyysisen ja psyykkisen hyvinvointinsa lisääntyvän. Ihonhoitotuotteiden saatavuutta toivottiin helpommaksi sekä monipuolisemmaksi kanttiinin valikoimaan. Kanttiinituotevalikoimasta vankiloissa vastaa valtakunnallisesti Leijona Catering, yhdessä vankilan kanssa. Tuotevalikoimaa voidaan kuitenkin muuttaa, mikäli se on perusteltua.

Toimijuus ja toimintojen tärkeys on vankila arjen jaksamisen kannalta merkittävä. Vankiloiden tarjoamat kuntoutusohjelmat keskittyvät erilaisten teemojen ympärille, joita ovat muun muassa päihteet, väkivalta ja rikoksettomaan elämäntapaan motivointi. Ohjelmat ovat kehitetty vastaamaan pitkälti miesvankien tarpeita. Naisvangeille on tarjolla vankilasta riippuen työtoimintaa, kuntoutusta ja koulutusta. Toimintojen valikoima on kuitenkin merkittävästi suppeampi mikä johtuu naisvankien vähemmistöstä. (Tammi-Moilanen 2002, 186.)

8 Pohdinta

Luvussa kahdeksan pohdimme opinnäytetyöprosessia, omaa ammatillista kehittymistämme, sekä tuomme oman näkökulmamme esille kehitysehdotusten muodossa. Pohdimme, mikä opinnäytetyössä oli haastavaa sekä sitä, mikä oli antoisinta ja miten onnistuimme työssä. Tuomme esille myös ajatuksiamme parityöskentelystä. Päätämme luvun kehitysehdotuksiimme, joita opinnäytetyö prosessina nosti esiin. Aineiston pohjalta pohdimme, toteutuiko opinnäytetyömme tarkoitus ja saimmeko kysymykseemme vastauksen. Löysimmekö keinoja, joilla naisvankien identiteettiä voitaisiin parantaa vankeusaikana?

8.1 Opinnäytetyö prosessi kokonaisuutena

Koimme opinnäytetyön tekemisen lopulta vaativaksi. Vaikka aihe oli molempien sydäntä lähellä, oli aihe ja kokonaisuus ensimmäiseksi laadulliseksi isommaksi tutkimustyöksi raskas. Tutkimustyöhön tutustuminen oman opinnäytetyön kautta tuo eteen monia ennenkokemattomia

asioita, joiden sulatteluun ja ymmärtämiseen on mennyt aikaa. Haastattelutulosten kirjaaminen sellaisenaan oli kohtalaisen helppoa, mutta tulosten tieteellinen analysointi olikin meistä haastavaa. Tieteellinen tuntemuksemme on vielä uutta ja haastateltujen vastauksista tulkitut, teorioihin nojaavat analyysit olisivat ilman opinnäytetyön ohjaajan tukea jääneet tekemättä. Olemme oppineet valtavasti tieteellisten teorioiden soveltamista ihmisen hyvinvoinnin tutkimisessa.

Työparin löytäminen aiheelle ei ollut vaikeaa ja koimme luontevaksi olla toistemme työpari, olimme olleet yhdessä samalla rikosseuraamusalan perustutkinnolla ja tunsimme toisemme entuudestaan. Olimme molemmat suunnitelleet alusta asti tekevämme naisvankeihin liittyvän opinnäytetyön. Kummallekin oli selvää mitä odotamme opinnäytetyöltä, odotukset olivat kuta-kuinkin samoja arvioinninkin suhteen. Työhön vaaditun ajan järjestäminen kummankin tekijän osalta yllätti, haastetta riitti perhe- ja työelämän yhteen sovittamisessa. Kummallakin työkuviot vaihtelivat prosessin aikana, joka myös vaikeutti opinnäytetyön edistymisessä. Kummallekin haastavassa elämäntilanteessa ja vuorotyössä usko oli välillä koetuksella. Vaikka asuimme eri paikkakunnilla emme nähneet sen tuovan lisähaasteita, yhteydenpitoon on monia mahdollisuuksia. Kannustusta ja tsemppiä saimme molemmat toinen toisiltamme aina kun koimme toisen sitä kaipaavan. Molemmat meistä panosti opinnäytetyön etenemiseen omilla vahvuusalueillaan, eikä työn jakaminen ollut vaikeaa. Prosessi eteni kummankin omalla tahdilla, eikä viikoittaista yhteydenpitoa tarvinnut pitää alkuvaiheessa. Työn loppuvaiheessa yhteydenpito tiivistyi lähes jokapäiväiseksi.

Suunnitelmavaiheessa otimme huomioon, että Turun vankilassa on hyvin eri pituisia ja erilaisista rikoksista tuomiota suorittavia naisvankeja, mikä saattaa vaikuttaa haastatteluiden määrään. Työn etenemistä helpotti se, että toinen meistä työskenteli työn tilaavan vankilan naisvankiosastolla. Täten yhteistyö Turun vankilan kanssa oli myös helppoa ja sujuvaa. Turun vankilassa työskentelevä haastatteli kaikki haastatteluun osallistuvat naisvangit ja toinen litteroi haastatteluaineiston kokonaisuudessaan. Jaoin tehtävät omien vahvuusiemme mukaisesti ja pyrimme jakamaan tehtävät tasavertaisesti. Antoisinta opinnäytetyössä oli antaa naisvankeille mahdollisuus tulla kuulluksi, sekä edistää heidän asemaansa vankilassa.

Toteutuksen osalta on muutama asia minkä tekisimme toisin, haastattelu teemat, jotka koimme jo nyt haasteelliseksi olisi vielä tarkemmin pitänyt rajata. Haastatteluun osallistuvat naiset eivät osanneet eritellä minäkuvaa, itsetuntoa ja identiteettiä niiltä osin mitä kaipasimme. Tämä aiheutti haastetta tulosten analysointi vaiheessa. Haastattelurungon suunnittelu on näin loppuvaiheessa ajateltuna yksi merkittävimmistä kokonaisuuksista, kun haastatellaan useampaa henkilöä ja pyritään saamaan tiivis asiakokonaisuus.

Valikoitu aihe näyttäytyi kuitenkin tärkeäksi aiheeksi naisvankien erityisyyttä ajatellen tulevaisuuden tasa-arvoista vankilähtöisyyttä ajatellen, sukupuolien erityispiirteet huomioituna.

8.2 Opinnäytetyön pohdintaa ammatillisesti

Vankila työympäristönä oli kummallekin tuttu, samoin naisvangeista molemmille oli kerääntynyt vuosien kokemus. Ammatillisen kehittämisen näkökulmasta oli kuitenkin tärkeää lähestyä naisvankeja identiteetin näkökulmasta ja identiteetti muutoksien vaikutuksesta siinä ajassa, minkä naiset vankeudessa viettävät. Henkisen hyvinvoinnin vaikutus vankeudessa on merkittävä. Henkisellä hyvinvoinnilla ja sen tasapainolla on vahva vaikutus myös desitanssiin. Meille oli tärkeää opinnäytetyön prosessin myötä viestittää naisille, että ettei menneisyys määritä heitä ja aina on toivoa. Koemme olevamme hyvin eettisiä tutkijoita. Toivomme opinnäytetyömme myötä, rikosseuraamuslaitoksen ja Turun vankilan saavan työkaluja työskentelyyn, jolla pystymme keskittymään naisten kohdalla oman arvon ja naiseuden tukemiseen.

Haastattelun pohjalta jäi tunne, että naisvangit ovat lähtökohtaisesti suhteellisen vaatimattomia ja tyytyvät siihen mitä heille tarjotaan. Asiat, joihin he kaipaavat muutosta ovat mielestämme perusteltuja, joihin toivotaan tulevaisuudessa puututtavan kuten terveydenhuollon saatavuus. Ymmärrys naisvankeja kohtaan kasvoi tutkimuksemme myötä.

Onnistumisen tunnetta vartijan ominaisuudessa toi vankien selkeän enemmistön tyytyväisyys osaston vartijoiden toimintaan. Perustason valvontatyö Turun vankilan naistenosastolla on ilmeisen hyvällä mallilla. Vartijoiden vuorovaikutus koettiin inhimilliseksi ja tasa-arvoiseksi. Haastattelussa esiin nousseet ongelmat vankiyhteisön syrjintää koskien, tuovat esiin miten onnistuneilla osastosijoituksilla saadaan laitosturvallisuutta lisättyä ja tuodaan vangeille mahdollisuus suorittaa tuomionsa ilman vahingoittumisen ja hyväksikäytön uhkaa.

Ymmärrys vankeuden vaikutuksista vankien identiteettiin ja itsetuntoon lisääntyi tutkimuksen tekemisen myötä. Arvostus työliikkeen edustajia sekä ohjaajien työpanosta kohtaan nousi entisestään. Vankilassa työskentelyssä tarvitaan kaikkia ammattiryhmiä ja sujuvan ammatillisen vuorovaikutuksen kehittämiseen tarvitaan jokaisen virkamiehen panosta. Tässä kohtaa nostamme esiin vielä dynaamisen turvallisuuden merkityksen, joka korostuu juuri vuorovaikutuksellisen työn kautta.

Tutkimuksen tekeminen on avannut silmiä vastaanottaa paremmin tutkimustietoa. Rikosseuraamusalalla tarvittavaa tutkimustyötä tehdään monella eri tieteen alalla, tutkimuksen tekniikoita koskeva tietämys lisää taitoa omaksua tutkimuksien tuottamaa tietoa ja erottaa luotettava tutkimusmateriaali informaation massasta.

8.3 Tutkimuksen tuomat kehitysideat

Perheen ja läheisten tuoma tuki sitoi naiset vahvasti vankilan ulkopuoliseen maailmaan. Vangin identiteetti jäi heikoksi tai muodostumatta ollenkaan, jos vangin hyvät suhteet puolisoon ja lapsiin pysyivät läheisinä vankeudessa. Puhelinsoitot päivittäin ja perhetapaamiset vahvistivat

aviopuolison ja äidin identiteettiä, silloin vangin ja marginaalissa elävän ulkopuolisen identiteetti jää muodostumatta. Vankeusaikana tilaisuus perhetapaamisiin, perheleireihin ja videopuheluihin läheisille tulisi toteuttaa niin usein kuin on mahdollista. Meidän tulisi tarjota yhteydenpitomahdollisuus moninaisesti naisvangeille sekä kehittää erilaisten tapaamisten toteuttamista kuten perhe- ja lapsileirejä.

Toimijuuden identiteetin toteuttamien tuotti naisille onnistumisen elämyksiä ja työtoiminta koettiin vahvasti itsetuntoa kohottavana asiana. Työtoiminnan jatkuminen ja mahdollistaminen mahdollisimman monen vangin päivittäiseen toimintaan on tärkeää. Hyödylliseksi yhteiskunnan jäseneksi itsensä mieltäminen tukee yhteiskuntaan kuuluvan naisen identiteettiä ja vähentää leimautumista vangin rooliin. Toimijuuden identiteetin lisäämiseksi, naiset nostivat esiin toiveen mahdollisuudesta hoitaa omia asioitaan. Laskujen maksaminen ja muut arkiset velvoitteet, joita virastoaikana on välttämätöntä hoitaa, koettiin haastavaksi toteuttaa virkailijoiden vähäisyyden tähden. Vankiloissa yleistyvät, vankien käytössä olevat älylaitteet tulevat helpottamaan tätä tarvetta jonkin ajan kuluessa ja täten lisäävät toimijuutta omien henkilökohtaisten asioiden hoitamiseen.

Naisellisuuden toteuttaminen oli useamman naisen toiveissa. Kynsien lakkaaminen ja hiusten värjääminen on mahdotonta, koska kyseisiä tuotteita ei vankilan kanttiini tarjoa, eikä niitä saa ulkopuolelta lähettää vangeille. Osastojen ja sellien sotkeentuminen kauneutta vaalivien tuotteiden käytön takia, on ollut syynä tuotteiden epäamiselle. Toteuttamiskelpoisia ehdotuksia olivat kuitenkin kampaajan vierailu vankiosastolla, edes joskus, sekä kynsien lakkaaminen valvotusti. Vankiloissa tulisi keskittyä naisten kohdalla enemmän oman arvon ja naiseuden löytämiseen. Huomion arvoista on jo tulotilanteessa tarjota naisille suunnatut vaatteet, miesvankien vaatteiden sijasta, vankilasta riippumatta. Osaston ja sellien sisustuksen ja värimaailman muokkaaminen naisellisemmaksi oli myös toiveena. Yksinkertaisten toimenpiteiden tuomat kehitysideat tulisi pyrkiä mahdollistamaan. Vankilaan voitaisiin järjestää tila, jossa naiset saisivat esimerkiksi värjätä hiuksiaan, eikä tilan sotkeutuminen olisi esteenä. Parturin tai kampaajan saapuminen vankilalle ei tulisi myöskään olla este, useissa muissa vankiloissa tämä on mahdollista vankilaan saapuvien eri ammattien edustajien turvallisuusselvitysten myötä.

Naisen identiteettiin kuuluu vahvasti halu huolehtia itsestään. Seksuaaliterveys ja naistentautien hoitaminen nousi esiin muutamassa haastattelussa. Gynekologin vastaanotolle pääsy koettiin hankalaksi ja vaivojen paheneminen pitkän odotteluajan myötä koettiin terveyttä heikentävästi ja näin myös itsestään huolehtivan naisen identiteettiä heikentäväksi. Ehdotuksena esitettiin mahdollisuutta saada vankilan poliklinikalle gynekologi kerran kuukaudessa. Naisvankien siviilissä mahdollisesti kokemat kaltoinkohtelukokemukset tulisivat hoidetuksi vankeusaikana. Tiedon saaminen oman seksuaaliterveyden hoitamisesta saattaa ennaltaehkäistä vapautumisen jälkeisiltä terveyden ongelmilta. Rikosseuraamuslaitoksen tulisi selvittää

vankiterveydenhuollon kanssa, miksei kyseistä erikoislääkärin vastaanottoa ole huomioitu ollenkaan terveydenhuollossa. Tilanne tulee välittömästi korjata niin, että gynekologin saatavuus olisi helpompaa ja järjesteltävissä.

Tehtyä tutkimustyötämme voitaisiin laajentaa koskemaan valtakunnallisesti muita vankiloita, joissa on tuomiota suorittavia naisvankeja. Naisten vastauksissa nousi esiin eroavaisuuksia eri vankiloiden käytänteissä ja kulttuureissa. Näiden erilaisten toimintamallien tutkiminen voisi yhtenäistää vankiloiden tapoja kohdella naisvankeja. Yhteneväisistä toimintatavoista hyötyisivät sekä vangit että henkilökunta. Selkeät pelisäännöt toisivat turvaa naisvangeille, kun säännöt olisivat samat vankilasta riippumatta. Siirtyminen vankilasta toiseen ei aiheuttaisi vankilan vaihtumisesta aiheutuvaa muutosstressiä. Henkilökunnan työtä helpottaisi myös vankien luottamus yhteisiä sääntöjä kohtaan.

Henkilökuntaa tulisi kouluttaa naisvankien erityisyys huomioiden. Jokaisen naisvangin kanssa työskentelevän virkamiehen tulisi vähimmäisvaatimuksena käydä täydennyskoulutuksena nais erityisyys rikosseuraamusalalla koulutus, joka antaa laajan kuvan naisvankien erityispiirteistä ja tarpeista. Tämä avaisi henkilökunnalle tietämystä naisvankien kohtaamasta ja johtaneista traumaattisista tekijöistä, jota harvemmin miesvangit kohtaavat. Helposti saatavilla ja toteutettavissa oleva koulutus syventäisi kokonaisuudessaan ammattiosaamista vankiloissa.

Lähteet

Painetut

- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2011. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Keltikangas-Järvinen, L. 1996. Hyvä Itsetunto. Juva: WSOY.
- Tammi-Moilanen K. 2002. Naisvangit. Helsinki: Tietosanoma.
- Venkula J. 2011. Epävarmuudesta ja varmuudesta. Helsinki: Kirjapaja.

Sähköiset

- Arene 2020. Ammattikorkeakoulujen eettiset opinnäytetöiden suositukset. Viitattu 10.12.2021. <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382>
- Enroos, R. 2015. Vankila, vanhemmuus ja lapsi. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Viitattu 19.01.2022. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98163/978-951-44-9965-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. E-kirja. Tampere: Vastapaino.
- Granfelt R. 2007. Tutkimus naisvankien päihdekuntoutuksesta Vanajan vankilassa. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 2/2007. Viitattu 9.12.2021. https://www rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/OEH8hc2Fb/2-2007_Oppisin_elamaan_riippuvuuteni_kanssa.pdf
- Haatela, R. 2015. Asiakkuuksien rakentuminen asunnottomille suunnatussa naistyössä. Viitattu 18.05.2022. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/96654/978-951-44-9713-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Hautala, M. 2021. Vankilasta vapauteen. Diskurssianalyysi identiteetin rakentumisesta leimatuna. Viitattu 2.5.2022. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/131283/Hautala-Minna.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Hynynen. S. & Kovalainen 2016. Päihdemaailmasta äitiyteen. Äitiyden merkitys päihdeongelmasta toipumisessa sosiaalisen identiteetin teorian kautta tarkasteltuna. Viitattu 21.04.2022. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/17327/urn_nbn_fi_uef-20161262.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hyytiä, P. 2015. Äijä äijien joukossa? Narratiivinen tutkimus naisasiantuntijoiden myönteisten identiteettien rakentumisesta miesvaltaisessa työympäristössä. Viitattu 16.05.2022. https://aaltoodoc.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/18458/hse_thesis_14132.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Kanervo, R. 2014. Naisvankien vankeusaikaiset kuntoutustarpeet. Viitattu 2.5.2022. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/155242/Kanervo_Yhteiskuntapolitiikka.pdf?sequence=2
- Klemola, U. 2009. Opettajaksi opiskelevien vuorovaikutustaitojen kehittäminen liikunnan aiheen opettajakoulutuksessa. Viitattu 21.4.2022. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/21620/9789513936563.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kulmala, A. 2006. Kerrottuja kokemuksia leimatusta identiteetistä ja toiseudesta. Viitattu 19.01.2022. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/67610/951-44-6615-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kulmala, A. 2004a. Toiset identiteettiä rakentamassa. Viitattu 21.4.2022. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101315/304kulmala.pdf?sequence>
- Kulmala, A. 2004b. Toiset identiteettiä rakentamassa. Viitattu 22.4.2022. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101315/304kulmala.pdf?sequence>
- Matilainen, J. 2020. Sosiaalisen identiteetin näkökulma vuorovaikutukseen. Viitattu 16.0.2022 <https://journal.fi/prologi/article/view/99420/58040>
- Montonen, E. & Pöntinen 2018. ”SÄ NÄET JÄLJET JA PÄÄTTELET LOPUT.” Vankilatuomion vaikutus minuuteen Kirjallisuuskatsaus. Viitattu 22.04.2022. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/154910/montonen_elina_pontinen_pinja.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Mäki, J.2006. Tutkiva sosiaalityö. e-julkaisu. Viitattu 19.01.2022. https://talentia.e-julkaisu.com/2016/docs/tutkivasosiaalityo2016_64.pdf
- Saastamoinen, M. 2006a. Minuus ja identiteetti tutkimuksen haasteina. Teoksessa Rautio, P. & Saastamoinen, M. (toim.) Minuus ja identiteetti. Sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma. Tampereen Yliopistopaino, 172. Viitattu 16.05.2022. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/95382/minuus_ja_identiteetti_2006.pdf?sequence=1
- Saastamoinen, M. 2006b. Minuus ja identiteetti tutkimuksen haasteina. Teoksessa Rautio, P. & Saastamoinen, M. (toim.) Minuus ja identiteetti. Sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma. Tampereen Yliopistopaino, 170-179. Viitattu 10.12.2021. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/95382/minuus_ja_identiteetti_2006.pdf?sequence=1
- Rikosseuraamuslaitos 2020a. Turun vankila. Viitattu 8.8.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjajhteystiedot/vankilat/turunvankila.html>
- Rikosseuraamuslaitos 2020b. Opiskelu. Viitattu 16.1.2022. [Opiskelu - Rikosseuraamuslaitos](https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjajhteystiedot/vankilat/turunvankila.html)
- Rikosseuraamuslaitos 2020c. Kuntouttava toiminta - Päihdetyö. Viitattu 16.1.2022. [Kuntouttava toiminta - Päihdetyö - Rikosseuraamuslaitos](https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjajhteystiedot/vankilat/turunvankila.html)
- Rikosseuraamuslaitos. 2020d. Arvot ja strategia. Viitattu 11.8.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/arvot.html>
- Rikosseuraamuslaitos 2021. Työtoiminnan tavoitteena on valmentaa vankeja rikoksettomään elämään - vankilatuotteita voi hankkia kotiin ja lahjaksi. Viitattu 16.1.2022. [Työtoiminnan tavoitteena on valmentaa vankeja rikoksettomään elämään - vankilatuotteita voi hankkia kotiin ja lahjaksi - Rikosseuraamuslaitos](https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjajhteystiedot/vankilat/turunvankila.html)
- Rikosseuraamuslaitos 2019. Lapsi ja perhetyön linjaukset. Viitattu 14.4.2022. https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/6G5krDHMF/Lapsi_ja_perhetyon_linjaukset_2019.pdf

- Rikosseuraamuslaitos 2014. Sosiaalityö ja sosiaalinen tuki rikosseuraamusalalla. Viitattu 2.5.2022. https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/NdFcArAZr/RISE_1_2014_Sosiaalityo_ja_sosiaalinen_tuki_280214web_version1.3.pdf#page=160
- Ropo, E., Sormunen, E. & Heinström, J. 2015. Identiteetistä informaatiolukutaitoon. Viitattu 18.05.2022. <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/32889/594960.pdf?sequence=1#page=27>
- Salovaara U. 2019a. Rikoksista tuomitut naiset. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Viitattu 19.01.2022. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/62777/978-951-39-7685-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Salovaara, U. 2019b. Rikoksista tuomitut naiset. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Viitattu 14.04.2022. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/62777/978-951-39-7685-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Suomen perustuslaki 731/1999. Viitattu 9.12.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Sassi, T. 2012. Ehjä perhe. Opas vankiperheiden vertaisryhmätoiminnan ohjaajille. Viitattu 21.04.2022. https://www.krits.fi/wp-content/uploads/2018/05/552-ehja_perhe_lowres.pdf
- The Bangkok rules 2011. United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders with their Commentary. United Nations Office on Drugs and Crimes. Viitattu 9.12.2021. https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Bangkok_Rules_ENG_22032015.pdf
- Tammi-Moilanen, K. 2020a. Rikosseuraamuslaitoksen Naisvankiselvitys 2020. Viitattu 30.3.2022. https://www.rikosseuraamus.fi/material/collecti-ons/20201019102643/7LDL7zoyH/Naisvankiselvitys_-_Selvitys_naisvankien_olosuh-teista%2C_toiminnoista_web.pdf
- Tammi-Moilanen, K. 2020b. Rikosseuraamuslaitoksen Naisvankiselvitys 2020. Viitattu 16.5.2022. https://www.rikosseuraamus.fi/material/collecti-ons/20201019102643/7LDL7zoyH/Naisvankiselvitys_-_Selvitys_naisvankien_olosuh-teista%2C_toiminnoista_web.pdf
- Tenk 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisu. Viitattu 30.3.2022. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/lhmistieteiden_eettisen_ennakoarvioin-nin_ohje_2020.pdf
- Vankeuslaki 767/2005. Viitattu 9.12.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767>
- Vankeuslaki 767/2005. Viitattu 21.04.2022 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767#O3L10P1>
- Yhdistyneiden kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissäännöt Nelson Mandela säännöt 2017. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisu. Viitattu 9.12.2021. https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut_muut/MZQ5slnI7/Vankeinhoidon_va776himma776issa776a776nno776t_low.pdf

Julkaisemattomat

Keskushallintoyksikkö 2021. Päätös Diaarinumero 7/400/2021 21.4.2021 Naisvankien avolaitospaikat Rikosseuraamuslaitoksessa.

Kuviot

Kuvio 1: Rikosseuraamuslaitoksen strategia (Rikosseuraamuslaitos 2020b.)	10
--	----

Taulukot

Taulukko 2: Analyysitaulukko	22
------------------------------------	----

Liitteet

Liite 1: Kysymykset.....	52
Liite 2: ONT-sopimus.....	54
Liite 3: Suostumus tutkimukseen	55
Liite 4: Tutkimuslupa	57
Liite 5: Identiteettiä tukevat seikat	59

Liite 1: Kysymykset**Ikä:****Kertalaisuus:****Tuomion pituus:**

Ennen varsinaisia kysymyksiä taustatietojen kartoittaminen, vapaa kertomus omasta tilanteesta.

Oma henkinen hyvinvointi:

1. Millaisena koet tämänhetkisen henkisen hyvinvointisi?
2. Mistä mielestäsi oma hyvinvointisi koostuu ja mitä hyvinvointi sinulle tarkoittaa?

Itsetunto:

1. Mitä hyvä itsetunto sinulle tarkoittaa ja mitä ajattelet itsetunnostasi tällä hetkellä?
2. Miten itsetuntosi muuttunut vankeusaikana? Mikä tai mitkä asiat siihen vaikuttavat?
3. Miten suhtaudut omaan menneisyyteesi ja miten vankeusaika on vaikuttanut suhtautumistapaasi? Millaisia vahvuuksiasi tunnistat ja miten hyödynnät niitä tulevaisuudessa?
4. Miten vapautuminen vaikuttaa itsetuntoon?

Identiteetti/Minäkäsitys:

1. Millainen käsitys sinulla oli itsestäsi ennen vankeutta ja miten käsityksesi itsestäsi sekä omista mahdollisuuksistasi ovat muuttuneet vankeuden aikana?
2. Miten kuvaillet muutosmotivaatiotasi? Miten vankeus on vaikuttanut haluusi muuttaa asioita?
3. Miten suhtaudut tulevaisuuteen ja omiin mahdollisuuksiisi?

Miten vankeus muuttaa naisvangin identiteettiä?

1. Miten vankeus on vaikuttanut käsitykseen itsestäsi?
2. Osaatko nimetä hetkiä, jolloin olet tuntenut itsetuntoasi lannistettavan?
3. Millaisissa tilanteissa olet vankeusaikana joutunut käyttäytymään itselle epäolennaisella tavalla selviytyäksesi eri tilanteista?
4. Miten vankiyhteisö on vaikuttanut käsitykseen itsestäsi?
5. Millaisissa tilanteissa olet vankilassa oivaltanut itsestäsi jotain uutta?

Millaista tukea naisvangit tarvitsevat identiteettinsä tukemiseen ja eheytymiseen vankeudessa?

1. Oletko saanut tukea vahvuuksien tunnistamiseen ammattilaisilta? (Ohjaajat, psykologi, pastori)
2. Mihin rikosseuraamuslaitoksen/vankiloiden pitäisi mielestäsi panostaa naisten vankeusaikana, jotta itsetunto pysyisi ennallaan tai kohenisi?
3. Miten identiteettiä voitaisiin vahvistaa/ Miten voitaisiin toimia?
4. Miten toivoisit henkilökunnan muuttavan suhtautumisessaan sinuun, kun he asioivat kanssasi?

Liite 3: Suostumus tutkimukseen

Suostumus tutkimukseen ja haastatteluun osallistumisesta

Naisvangin identiteetin vahvistaminen vankeusaikana -tutkimuksen tavoitteena on kehittää naisvankien identiteettiä ja ammattimaista kohtaamista vankilassa, jossa huomioidaan naisriityisen työn piirteet. Haluamme selvittää mikä vaikuttavuus ehdottomalla rangaistuksella ja sen tuomilla rajoituksilla on naisvangin minäkuvaan ja identiteettiin. Samalla tutkimme myös sitä miten erilaiset sosiaaliset - ja vuorovaikutukselliset kohtaamiset vankilan arjessa, sekä rakenteet muokkaavat naisvangin identiteettiä. Keskeisin tutkimuskysymyksemme on, miten vankeusaika vaikuttaa minäkuvan ja identiteetin muutokseen. Pyrimme myös tutkimuksemme myötä löytämään keinoja minäkuvan ja identiteetin tukemiseen vankilassa, sekä tämän myötä kehittämään vankilan toimintoja.

Haastattelututkimuksessa selvitetään naisvankien kohtaamia tilanteita vankilassa - sekä vuorovaikutus kokemuksia eri ammattiryhmien ja vankiyhteisön keskuudessa. Haastatteluaineistoa käytetään tutkimuksen analysoinnissa ja tulokset julkaistaan opinnäytetyössämme.

Olen tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia, henkilöllisyyteni jää vain tutkijan tietoon, minua koskevaa aineistoa käytetään vain kyseiseen tutkimukseen ja aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Suostun siihen, että antamiani tietoja käytetään kyseiseen opinnäytetyöhön ja siihen liittyvän tutkimuksen tarpeisiin.

Voin halutessani keskeyttää tutkimukseen osallistumisen milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella.

Suostumus

Minulle on selvitetty yllä mainitun tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuksessa käytettävät tutkimusmenetelmät. Olen saanut riittävästi tietoa tutkimuksesta ja olen ymmärtänyt saamani informaation. Olen tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja että tutkimuksen tarkoitukseen kerättyä tietoa käytetään vain tutkimustarkoitukseen ja toimintojen kehittämiseen. Voin halutessani keskeyttää tai perua tutkimukseen osallistumisen milloin tahansa syytä ilmoittamatta ilman, että peruutuksella on vaikutusta saamaani kohteluun. Suostun siihen, että haastattelu äänitetään sekä aineistoa käytetään ja säilytetään tutkimuksen tarpeisiin. Henkilöllisyyteni jää vain tutkijoiden tietoon. Suostun haastattelutilanteessa

kertomieni henkilötietojeni käsittelyyn tutkimustarkoituksessa Tietosuojalain (1050/2018) sekä EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen (679/2016) mukaisesti.

Päiväys: / 2022

_____ allekirjoitus

Tutkimusta tekevät Laurean rikosseuraamusalan sosionomi opiskelijat: Marjut Kling ja Anu Oksanen

Liite 4: Tutkimuslupa

 RISE RIKOSSEURAAMUSLAITOS	Tutkimuslupa 12/332/2022 11.2.2022		
<p>Anu Oksanen Marjut Kling Laurea-ammattikorkeakoulu Rikosseuraamusala Sosionomi</p>			
<p>Hakemuksenne 11.2.2022</p>			
<p>Tutkimuslupahakemus</p> <p>Olette hakeneet Rikosseuraamuslaitokselta tutkimuslupaa Laurea-ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä varten. Opinnäytteen ohjaajana toimii lehtori Janika Lindström.</p>			
<p>Tutkimuksen aihe</p> <p>Naisvängin identiteetin vahvistaminen vankeusaikana</p>			
<p>Tutkimuksen toteutus</p> <p>Turun vankilassa tuomiotaan suorittavien noin 8-10 naisvängin haastattelua. Haastattelut tehdään alkuvuoden 2022 aikana.</p>			
<p>Lupahakemus</p> <p>Haette lupaa haastatteluihin.</p>			
<p>Päätös</p> <p>Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö myöntää teille tutkimusluvan hakemuksenne mukaisesti. Vankien haastattelut tulee tehdä vankilan johtajan tai apulaisjohtajan suostumuksella.</p> <p>Vankien osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista ja heiltä tulee pyytää yksilöity kirjallinen suostumus osallistumisesta tutkimukseen. Tutkimuksen tulokset on esitettävä niin, etteivät yksittäiset henkilöt ole tunnistettavissa. Tutkimusaineisto on säilytettävä siten, ettei se joudu ulkopuolisten käsiin. Tutkimusaineisto on tarkoitettu vain tutkimukselliseen käyttöön ja se on hävitettävä yksilötietojen osalta tutkimuksen valmistuttua. Tutkimuksen toteutus ja tutkimusaineiston keruu ei saa aiheuttaa kohtuutonta haittaa vankilan muulle toiminnalle.</p>			
<p>Osoite Lintulahdenkatu 5 00530 Helsinki</p>	<p>Puhelin 029 56 88500</p> <p>Faksi 029 56 65440</p>	<p>Sähköpostiosoite kirjaamo.rise@om.fi</p>	<p>Www-osoite rikosseuraamus.fi vankilatuote.fi</p>

RISE RIKOSSEURAAMUSLAITOS

Tutkimuslupa

12/332/2022

11.2.2022

Tutkimuksen valmistuttua siitä tulisi lähettää sähköinen kopio tai paperikopio Rikosseuraamuslaitoksen keskuhallintoyksikköön, asianomaiseen vankilaan sekä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen Kriminologiselle kirjastolle.

Kari Riitta Digitaalinen
sähköpostiajaja: Kar
riitta.912214447
912214447 Päiväys: 2022.02.16
15:05:50 +02'00'

Riitta Kari,
kehitysjohtaja

Blomster Peter Digitaalinen sähköpostiajaja:
Blomster Peter 912073386
912073386 Päiväys: 2022.02.16
14:54:58 +02'00'

Peter Blomster
erikoistutkija

Tiedoksi

Turun vankilan johtaja
Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen johtaja

Osoite
Lintulahdenkatu 5
00530 Helsinki

Puhelin
029 56 88500
Faksi
029 56 65440

Sähköpostiosoite
kirjaamo.rise@om.fi

Www-osoite
rikosseuraamus.fi
vankilatuote.fi

Liite 5: Taulukko: Identiteettiä tukevat seikat

	Tukee	Ei Tue	Kaivataan
Läheiset	7	1	
Avoimuus päihteiden käytöstä	3		
Hyvä terveys	5		
Terveydenhuolto	1	4	
Työ	7	1	
Opiskelu	2		1
Mahdollisuus kaunistautua			2
Sellin sisustaminen			2
Hengellinen ohjaus	1	1	
Psykiatri	2		
Psykologi	2	1	
Ohjaajat/ ohjelmatyö	4	1	
Päihdeohjaajat	2		
Työnohjaaja	2		
Vartijat	5	2	
Vastuuvartija	2		
omien asioiden hoitaminen helpommaksi talous kunnossa	1		5
kosmetiikka/hygieniatuotteet			4
vaatteet/alusvaatteet			3
kampaamo			2
Gynekologi vankilaan/ helpompi pääsy			2
oma selli	4		
Liikunta	3		1
Asiallinen kohtelu	8		
Turvallisuus	2		
Vankiyhteisö	8	6	